

Teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduse väljatöötamise kavatsuse eelnõu

Sisukord

Sisukord.....	1
I. Probleem, sihtrühm ja eesmärk	2
1. Probleemid	2
2. Sihtrühm	7
3. Eesmärk ja saavutatava olukorra kirjeldus	8
II. Hetkeolukord, uuringud ja analüüsid	9
4. Kehtiv regulatsioon, seotud strateegiad ja arengukavad	9
5. Tehtud uuringud	10
6. Kaasatud osapooled	11
III. Probleemi võimalikud mitteregulatiivsed lahendused	11
7. Kaalutud võimalikud mitteregulatiivsed lahendused	11
IV. Probleemi võimalikud regulatiivsed lahendused	13
8. Välisriigid, mille regulatiivseid valikuid probleemi lahendamiseks on analüüsitud või on kavas seaduseelnõu koostamisel analüüsida.....	13
9. Regulatiivsete võimaluste kirjeldus.....	15
10. Regulatiivsete võimaluste põhiseadusega ning Euroopa Liidu ja rahvusvahelise õigusega määratud raamid	17
V. Regulatiivsete võimaluste mõjude eelanalüüs ja mõju olulisus.....	20
VI. Kavandatav õiguslik regulatsioon ja selle väljatöötamise tegevuskava.....	39

I. Probleem, sihtrühm ja eesmärk

Praegu kehtiv teadus- ja arendustegevuse korralduse seadus (TAKS) on vastu võetud 1997. aastal ning käesoleva seaduse muutmise protsessi alguseks on seda muudetud üle 20 korra. Kuigi seadust on pidevalt kaasajastatud, on paljude muudatuste tulemusel seaduse fookus hajunud, seadus on raskesti jälgitav ja vajab seetõttu tervikuna korrastamist. Teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduse viimane kehtiv versioon jõustus 1. septembril 2019.

2020. aasta kevadel algatas Haridus- ja Teadusministeerium (HTM) teadus- ja arendussüsteemi osapoolte ning partneritega koostöös ettevalmistused seaduse muutmiseks. 1. oktoobrist 2020 alustas tegevust seaduse muutmise juhtrühm. Lisaks moodustati temaatilised töörühmad suuremate teemade kaupa. Töörühmade ülesanne oli määratleda teadus- ja arendustegevuse korraldamisega seonduvad põhiprobleemid ning pakkuda välja võimalikud lahendusalternatiivid. Töörühmade ettevalmistav töö toimus oktoobrist 2020 kuni jaanuarini 2021. Seaduse ettevalmistamist kajastav detailne tegevus on jälgitav HTM kodulehel <https://www.hm.ee/et/taks>. Töörühmade töö tulemusena kavandab HTM välja töötada TAKS uues redaktsioonis.

1. Probleemid

Alljärgnevalt toome välja seaduse ettevalmistamisel esile tõusnud 6 peamist probleemide ringi, mis vajavad lahendusi seaduse kaasajastamise käigus. Need on:

- 1) Reguleerimisala ja kohaldamisala killustatus
- 2) Teadus- ja arendustegevuse riiklik korraldamine
- 3) Teadus- ja arendustegevuse rahastamine
- 4) Teadus- ja arendusasutused
- 5) Teaduseetika
- 6) Avatud teadus

1.1. Probleem nr 1. Reguleerimisala ja kohaldamisala killustatus

1.1.1. 90-ndatel loodud teadus- ja arendustegevuse juhtimismudel on vananenud. TAKSiga 90-ndatel loodud teadus- ja arendustegevuse riiklik juhtimissüsteem ei ole tänapäeva oludes enam piisavalt tõhus ega mõjus. Kehtiv seadus ei käsitle innovatsioonisüsteemi teadus- ja arendustegevuse korraldamise süsteemi osana. Juhtimissüsteem peaks edaspidi toetama teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni poliitika sidusust ja mõjusust, et toetada majanduslike ja ühiskondlike eesmärkide saavutamist, sh majandusstruktuuri muutmist. Teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni ja ettevõtluse (TAIE) strateegia näeb ette, et strateegia juhtimine on edaspidi selgem.

1.1.2. Teadus- ja arendustegevuse rahastamismudel vajab kooskõlla viimist teadus- ja arendustegevuse rahastamise baaskontseptsiooniga. Uue rahastamismudeliga toimub üleminek seniselt teadus- ja arendustegevuse (TA) baasfinantseerimiselt TA asutuste tegevustoetusele. Tegevustoetuse määramisel räägitakse rahastuskokkulepete sõlmimisel läbi riigi ootused teadussuundade arengule ja oodatavatele tulemustele lähtuvalt riigi seatud valdkondlikest prioriteetidest. Täpsustamist vajavad teadustaristu arendamise ja teenuste ligipääsu tagamise riikliku toetamise alused ning konkurentsipõhise rahastuse ja tegevustoetuste tasakaalu tagamine.

1.1.3 Andmekaitse, sh isikuandmete kaitse küsimuste tähtsustumise tõttu vajab seni seaduse tasandil reguleerimata teaduseetika korraldus ja vastutuse jagunemine selgemat alust. Teaduseetika süsteemi kujundamisel on oluline tagada, et tasakaal süsteemi osapoolte (teadustöötaja, teadusasutus, riik) kohustuste ja vastutuse vahel ning süsteemi tulemuslik toimimine sh vaidlustusvõimalus.

1.1.4. Mõisted vajavad kaasajastamist ja defineerimist. Mitmed seni kasutusel olnud mõisted, näiteks teadus- ja arendusasutus, teaduseetika, vajavad täpsustamist.

Järgmised probleemikirjeldused avavad täpsemalt sisulisi reguleerimist vajavaid küsimusi.

1.2. Probleem nr 2. Teadus- ja arendustegevuse riiklik korraldamine vajab kaasajastamist

1.2.1. Teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni (TAI) süsteemi juhtimine on killustunud, süsteemi osaliste vastutus ja ülesanded ei moodusta ühtset tervikut.

TAI poliitika ei ole hetkel piisavalt mõjus, et toetada majanduslike ja ühiskondlike eesmärkide saavutamist, sh majandusstruktuuri muutmist. Nii protsessi kaasatud asutuste poolt esitatud ettepanekutes kui ka rakkerühma raportis¹ on välja toodud TAI korraldamise institutsionaalse struktuuri täpsustamise vajadus. TAI süsteemi riiklik juhtimine on tänase seisuga killustunud, erinevaid kogusid on palju ning selge ei ole nende roll ja omavaheline vastutus. Senisest enam tuleb tähelepanu pöörata nõuandvate kogude ja komisjonide esinduslikkusele ja töövõimele. TAIE strateegia aastateks 2021-2035 näeb ette, et erinevaid kogusid ja komisjone on tulevikus vähem, samas tuleb tagada komisjonide esinduslikkus ja töövõime.

1.2.2. Ministeeriumite tegevus valdkondliku teadus- ja arendustegevuse (TA) korraldamisel on ministeeriumite lõikes ebahühtlane ning TA koordineerimine valdkondade üleselt ebaselge.

Kehtiv TAKS näeb ette, et kõikide ministeeriumite ülesandeks on valitsemisalale tarviliku TA ning selle finantseerimise korraldamine. Ministeeriumite aktiivsus valdkonna TA planeerimisel, korraldamisel ja rahastamisel on väga erinev. Samuti puudub ühtne arusaam, millisel määral on valdkondliku TA korraldamine valdkondlike ministeeriumite ülesanne ning millises osas toetab valdkondliku TA-d HTM. Puudub selgus, kes tegeleb TA koordineerimisega ministeeriumite üleselt. Hetkel on TA korraldamisega seotud roll Vabariigi Valitsusel, kelle nõuandvaks koguks on Teadus- ja arendusnõukogu (TAN). Kuna TA koordineerimine riigi tasemel, sealhulgas TA tegevuste koordineerimine ministeeriumite vahel, on väga suur ja mitmetahuline ülesanne, on vaja selgemalt sätestada Vabariigi Valitsuse, TAN, HTM, Riigikantselei ja valdkondlike ministeeriumite roll selles protsessis.

1.2.3. Eesti Teadusagentuuri (ETAG) roll on ajas muutunud ja vajab seaduse tasandil täiendamist.

ETAG-i roll ja ülesanded on kaheksa tegutsemisaasta jooksul muutunud, näiteks ei ole kehtivas seaduses ETAG-i ülesandena hetkel sätestatud teadus- ja arendustegevuse kvaliteedi hindamist ja teaduskommunikatsiooni edendamist. Ühtlasi on ETAG-ile kavandatud anda täiendavaid rolle seoses teaduseetika valdkonna korraldamisega ning teadus- ja arendustegevuse valdkonna kompetentsikeskusena. Seaduses on vaja sätestada ETAG-i ülesanded, et anda eraõiguslikule

¹https://www.riigikantselei.ee/sites/default/files/contenteditors/organisatsioon/failid/rakkeruhmad/ennepane_kute_luhikokkuvote_7.06.2018.pdf

juriidilisele asutusele volitus haldusülesannete täitmiseks ning sätestada üheselt mõistetavalt asutuse pädevusvaldkonnad.

1.2.4. Arendustegevuse ja innovatsiooni korraldamine ei ole TAKS-is kajastatud võrdväärselt teadustegevuse korraldamisega.

Võrreldes teaduspoole korraldamisega ei ole Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi (MKM) vastutusvaldkonda jääva arendustegevuse ja innovatsiooni korraldamine TAKS-is piisavalt käsitletud ning seaduse tasemel jääb ebaselgeks, kellel ja millised ülesanded arendustegevuse ja innovatsiooni korraldamise kontekstis lasuvad. Lisaks on välja toodud, et sarnaselt teadussüsteemile, kus ETAG-il on selge roll, peaks TAKS-i raames olema kirjeldatud ka Ettevõtlike Arendamise Sihtasutuse (EAS) rolli arendus- ja innovatsioonisüsteemi korraldamisel.

1.2.5. TAKS ei kajasta piisavalt HTM ja MKM tegevuste ühisosa teadus- ja arendustegevuse ning innovatsioonipoliitika elluviimisel.

TAIE arengukava kohaselt on lisaks selgetele MKM ja HTM ülesannetele ka kahe ministeeriumi ühisosa ja vastutus. Hetkel on TAKS-is sätestatud HTM-i kohustusena teadus- ja arendustegevuse korraldamine ning MKM-l tehnoloogilise arendustegevuse ja innovatsiooni korraldamine. TAKS-i töörühmades on tehtud ettepanek seaduse tasemel sätestada ka HTM-i ja MKM-i ühine vastutus TAI süsteemi toimimise korraldamise eest. Vabariigi Valitsuse seaduses (VVS § 58) on sätestatud HTM valitsemisalas teaduspoliitika kavandamine ning sellega seonduvalt teadus- ja arendustegevuse valdkonna korraldamine ning MKM valitsemisalas tehnoloogiline arendustegevus ja innovatsioon (VVS § 63), samas on mõlema tegevuse ulatus ebaselge.

1.3. Probleem nr 3. Teadus- ja arendustegevuse rahastamise regulatsioon vajab korrastamist

1.3.1. Olemasolevad teaduse rahastusinstrumentid on seaduse tasemel kirjeldatud ebaühtlaselt ja instrumentide otstarve on ebaselge.

Hetkel on TAKS-is sätestatud rahastamise nelikjaotus ning mitu erinevat rahastamisinstrumenti. Kirjeldatud rahastusinstrumentidest mitmed on hetkel seotud kõikide TA-tegevuste ja ülesannetega ning puudub ühtne arusaam, mis on nende instrumentide peamine otstarve. Ühtlasi ei ole selge, milliste tegevuste ja ülesannete täitmiseks on vaja riigipoolset rahastamist ja millised rahastusinstrumentid on selleks parimad.

1.3.2. Baasfinantseerimine ei toeta piisavalt TA-asutuste ja riigi strateegiliste eesmärkide saavutamist ning asutuste põhivaldkondade arendamist.

Koos rahastamise üldise mahu kasvuga on kasvanud jõudsalt baasfinantseerimise maht, kusjuures konkurentsipõhise rahastuse maht ei ole oluliselt suurenenud. Asutuste baasfinantseerimine toimub aga senise süsteemi alusel, kus asutuse osakaal baasfinantseerimise üldisest mahust on seotud kokkulepitud kriteeriumitega, kuid arvutusmetoodikast tingitud rahastamise mahu ebastabiilsuse tõttu on raskendatud teadusasutuste pikemate tegevuseesmärkide seadmine ja täitmine ning piiratud teadusasutuste motivatsioon ja võimekus reageerida uurimissuundade arendamisel ettevõtlike ja ühiskonna vajadustele. Baasfinantseerimise mahu arvutamine toimub hetkel kolme kvantitatiivse põhikomponendi alusel: publikatsioonid ja patendid, doktorantide lõpetamine ja asutuste TA lepingud. Näitajad ei arvesta piisavalt asutuses tehtava teadustöö kvaliteeti ning TA asutustes tehtavaid muid tegevusi seoses ühiskonna teenimisega. Eraõiguslikele teadusasutustele on eraldatud baasfinantseerimist sarnaselt avaliku sektori teadusasutustega teadustegevuse kõrge kvaliteedi

tõttu (positiivne evalveerimise tulemus), mitte otseselt riigi poolt antud avaliku ülesande täitmiseks.

1.3.3. Baasfinantseerimine ei toeta piisavalt asutuste teadlaskarjääri mudeli toimimist.

Kõrgharidusseadustiku uuendamise protsessi käigus loodi eeldused akadeemilise töötaja karjäärimumudeli toimimiseks ning asutused said õiguse luua asutuse spetsiifikale vastav karjäärimumudel. Uurimistoetuste ja baasfinantseerimise uue kontseptsiooni kohaselt toetab teadlase karjäärimumudelit uuenenud grantide süsteem, kuid grantide ajutise iseloomu tõttu ei sobi uurimistoetused teadlaste püsitöökohtade rahastamiseks. Teadlaste püsitöökohtade peamiseks stabiilseks rahastamisallikaks on viimastel aastatel pidevalt kasvanud baasfinantseerimine. Teadlaste hinnangul on osa, mis läheb baasfinantseerimisest teadlaste töötasudeks, liiga väike ning asutused kasutavad seda muude kulude katmiseks. Lisaks püsirahastusega tippteadlastele on teaduse tegemiseks vaja ka teisi uurimisrühma liikmeid. Samas on riigi vahendid piiratud ja riik ei suuda ülal pidada paisuvat akadeemilist struktuuri. Asutuste tulubaasid on väga erinevad, kuid karjäärimumudeli ja püsitöökohtade rahastamine eeldab stabiilset rahastamisallikat. Asutustel on väga erinevad nägemused karjäärimumudeli rahastamisest.

1.3.4. Erinevad TA süsteemi osapooled rahastavad teadus- ja arendustegevust erinevatel alustel.

Erinevad ministriumid, kes tegelevad teadus- ja arendustegevusega oma valdkonnas, rakendavad rahastusinstrumente erinevalt ja kehtestavad erinevatele instrumentidele oma reeglid ja tingimused. Toetuse saajatel, nende hulgas teadus- ja arendusasutustel, tuleb erinevate toetuste taotlemiseks kohaneda paljude erinevate reeglitega. TA-tegevuseks antavate toetustega võib, nii toetuse andjal reeglite väljatöötajana kui ka toetuse saajal erinevate reeglite järgijana, olla probleeme liigse bürokraatia ja halduskoormusega. Ministriumitel puudub ülevaade, milliseid neile olulisi teemasid teistest meetmetest juba rahastatakse ning seetõttu võib ette tulla topeltrahastamist.

1.3.5. Teadusrahastuse kasv motiveerib üha uusi asutusi taotlema evalveerimist eesmärgiga saada osa riigipoolsest rahastamisest.

Riigipoolse rahastamise mahu kasv viimastel aastatel on loonud stiimuli, mille tõttu järjest uued asutused taotlevad evalveerimist, et saada ligipääs riigieelarvelisele toetusele. Töörühmade hinnangul on vajalik leida tasakaal uute evalveeritud TA-asutuste tekkimise ja süsteemi suletuse vahel. Uurimisgruppide olukord asutustes muutub ajas, seetõttu tuleb perioodiliselt hinnata, kas asutused on võimelised riigi poolt antud ülesandeid piisava kvaliteediga täitma. Piiratud teadlaste arvu juures, kus samad teadlased ja uurimisgrupid töötavad üheaegselt mitme TA-asutuse jaoks, eksisteerib risk, et kõik TA-asutused ei ole oma tegevuses jätkusuutlikud. Väikeste TA-asutuste puhul on oht, et nad ei suuda tagada asutuse piisavat konkurentsivõimelisust.

1.3.6. Evalveerimata asutustel puudub ligipääs TA rahastusinstrumentidele.

TA tegevused toimuvad ka asutustes ja ettevõtetes, mis ei ole positiivselt evalveeritud, näiteks rakenduskõrgkoolides, kellel on ka vastav kohustus, kuid kelle teaduslik tase ei vasta evalveerimise tingimustele. Sellistes asutustes on olemas kompetents tegeleda teatud valdkondades spetsiifiliste uurimisteemadega ning pakkuda nendel teemadel teadus- ja arendustegevusel põhinevaid lahendusi. Konkurentsipõhistes rahastusskeemides jääksid sellised asutused ilmselt tiheda konkurentsi tõttu rahastuseta, kuid nendel asutustel oleks suur potentsiaal pakkuda lahendusi spetsiifilistele probleemidele ning viia läbi vajalikke rakendusuringuid.

1.4. Probleem nr 4. Teadus- ja arendusasutuse olemus ei ole piisavalt selgelt kajastatud

1.4.1. Teadus- ja arendusasutuse mõiste ning selle defineerimise otstarve ei ole piisavalt selge.

Lisaks positiivselt evalveeritud teadus- ja arendusasutustele tehakse TA-tegevusi ka teistes asutustes ja ettevõtetes ning TAKS § 3 toodud nõuded ei ole piisavalt selged. Põhimõtteliselt võib iga asutus, mis vastab seaduse sätetele (TA-tegevus on põhikirjajärgne tegevus, on olemas teadustöötajad, elementaarne taristu), nimetada ennast TA-asutuseks, samas evalveerimata asutuste puhul puudub väline hindamissüsteem ja hinnang nende teaduslikule tasemele. Ei ole selge, kas on vajadus defineerida ka evalveerimata TA-asutus või on teadus- ja arendusasutuse peamiseks tunnuseks asutuses tehtava teadus- ja arendustegevuse tunnustatud kvaliteet.

1.4.2. Teadlase karjäärimudelid on asutuste lõikes erinevad ning see on takistuseks teadlasmobiilsusele.

Kõrgharidusseadustiku kaasajastamise protsessi käigus lepiti kokku akadeemilise töötaja karjäärimudeli põhiastmed. Samuti lepiti kokku, et asutuse karjäärimudeli, sh ametikohtade sisemise struktuuri kujundab iga asutus ise. Asutused on loonud igaüks oma karjäärimudeli, mis tähendab, et sama taseme ja kvalifikatsiooniga töötajatel võivad eri asutustes olla erinevad ametinimetused. Kuigi TA asutused on oma tegevuses autonoomsed üles ehitama asutusele sobivad karjäärimudelid, on erinevad ametinimetused toonud kaasa suure segaduse ja rahulolematuse akadeemilise töötajaskonna hulgas. Akadeemilised karjääriteed on raskesti mõistetavad ning mobiilsus erinevate asutuste vahel ja rahvusvaheliselt raskendatud. Rahvusvahelises praktikas kasutatakse ühe riigi piires sarnaseid ametinimetusi. Samas ei ole ka Euroopas riikide vahel suudetud kokku leppida ühtset karjäärimudelit, kuigi uue ERA (Euroopa Teadusruum) teatisega on see võetud üheks arendussuunaks.

1.5. Probleem nr 5. Teaduseetika korraldus on reguleerimata

1.5.1. Erinevate osapoolte vastutused ja rollid eetilise teadus- ja arendustegevuse tagamisel on ebaselged ja vajavad reguleerimist

Teaduseetika valdkond on hetkel seaduse tasemel reguleerimata, teadus- ja arendustegevusega tegelevatel isikutele ei ole sätestatud kohustust viia uurimistööd läbi valdkonna tunnustatud eetikanorme järgides. Ühtlasi pole selge erinevate TA-süsteemi osapoolte (teadustöötaja, teadus- ja arendustegevust läbiviiv institutsioon, rahastaja, riik) rollid ja ülesanded teaduseetika valdkonna korraldamisel ning eetilise teadustöö tagamisel. Eestis puudub vastutav asutus, kelle ülesandeks oleks teaduseetika valdkonna arendamise koordineerimine.

1.5.2. Teaduseetika terviksüsteemil puudub rahastamismudel

Teaduseetika valdkonna arendamine (ennetustegevused, koolitamine, nõustamine, väärkäitumisjuhtumite menetlemine, uuringute eetiline hindamine) vajab teadus- ja arendusasutuste, vastavate komiteede ja komisjonide ning koordineeriva asutuse poolt täiendavaid vahendeid. Sealjuures on asutuste püsirahastuse maht erinev ning see ei võimalda kõikidel asutustel oma teaduseetika süsteemi võrdselt välja arendada. Teadustöö eetilist hindamist läbiviivatel eetikakomiteedel puudub hetkel jätkusuutlik rahastamismudel, komiteede liikmed on tasustamata või alatasustatud.

1.6. Probleem nr 6. Teadustulemuste kättesaadavaks tegemine ja andmehaldus on reguleerimata

1.6.1. Teadustulemuste avalikuks tegemine ei ole süsteemne kohustus

Teadusandmete ja publikatsioonide avalikustamise kohustus on mõnedes rahastusinstrumentides, kuid ei kehti teadussüsteemile tervikuna. Teaduse rahastamise põhiinstrumentides on sõnastatud publikatsioonide isearhiveerimise kohustus ja mõnes valdkondlikus TA-programmis on andmete avalikustamise tulemuste avaldamise osa, kuid suures pildis puudub ühtne lähenemine. Andmete ja publikatsioonide avamine on oluline teaduse ja ühiskonna sideme ning teadustulemuste taaskasutamise seisukohast.

1.6.2. Eestis puudub ühtne andmehalduse ja andmete säilitamise süsteem.

Eesti teadus- ja arendussüsteemi väiksust arvestades, tasub kaaluda andmehalduse ja andmete säilitamise osas jõudude ühendamist üle riigi, üle kõigi TA-asutuste. Lahendamist vajab andmete säilitamine ja kättesaadavaks tegemine koos andmehaldustoe ja kasutajate koolitamisega.

2. Sihtrühm

Teadlased ja akadeemilised töötajad

Eestis oli Statistikaameti andmetel (Eesti Teadusagentuuri arvutuste kohaselt)² 2019. aastal teadlaste (teadlased ja insenerid) töökohti täistööaja ekvivalendina kokku 4992, sealjuures erasektoris 2030 ja avalikus sektoris 2962. Teadlaste arv on võrreldes 2008 aastaga kasvanud rohkem kui 1000 teadlase võrra, sealjuures avalikus sektoris on lisandunud veidi üle 300 teadlase ja erasektoris ligikaudu 700. Mehi on teadlaste hulgas veidi enam – 2019. aastal 2058 ning naisi 2030. Kui avalikus sektoris on naisi ja mehi teadlaste hulgas enam-vähem võrdselt, siis erasektoris on naisteadlasi peaaegu kolm korda vähem. 2019. aastal töötas Eesti avalik-õiguslikes ülikoolides Rektorite Nõukogu andmetel 4179 akadeemilist töötajat, täistööaja ekvivalendina 3294,7 töökohta. Enamik teadlastest on akadeemilised töötajad ülikoolides.

Teadus- ja arendusasutused

Eestis on 2021. aasta jaanuari seisuga 21 positiivselt evalveeritud teadus- ja arendusasutust. Nende hulgas on 6 avalik-õiguslikku ülikooli, üks eraõiguslik ülikool, üks avalik-õiguslik TA-asutus, 7 eraõiguslikku TA-asutust ning 6 riigi TA-asutust.

Ministeeriumid

Kehtiv TAKS näeb ette, et kõikide ministeeriumite ülesandeks on valitsemisalale tarviliku TA ning selle finantseerimise korraldamine. Ministeeriumeid on kokku 11: Haridus- ja Teadusministeerium, Justiitsministeerium, Kaitseministeerium, Keskkonnaministeerium, Kultuuriministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Maaeluministeerium, Rahandusministeerium, Siseministeerium, Sotsiaalministeerium, Välisministeerium. Vabariigi Valitsuse seaduses on sätestatud HTM-i roll teadus- ja arendustegevuse ning MKM-i roll tehnoloogilise arendustegevuse ja innovatsiooni korraldamisel.

Teadus- ja arendustegevust ja innovatsiooni rahastavad asutused

Antud seaduse mõistes on rahastavateks asutusteks Haridus- ja Teadusministeeriumi haldusalas tegutsev Eesti Teadusagentuur ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi haldusalas tegutsev Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus.

² <https://www.etag.ee/tegevused/uuringud-ja-statistika/statistika/teadlaste-arv-palk-ja-vanuseline-jaotus/>

Teadus- ja arendustegevusega tegelevad ettevõtted

Statistikaameti 2019. aasta andmetel raporteeris TA-investeeringuid 289 ettevõtet. Baasfinantseerimise alusandmetena kogutavad andmed TA-asutuste ja ettevõtete koostöölepingute kohta näitavad, et TA-tegevustega tegeleb suurem hulk ettevõtteid, ligikaudu 1300.

3. Eesmärk ja saavutatava olukorra kirjeldus

Seaduse muutmise eesmärgid on:

1. korrastada seadus tervikuna ning viia seadus kooskõlla muutnud ootustega TA-le;
2. täpsustada seaduses TA finantseerimise põhimõtteid ning võimaldada TA rahastamises senisest rohkem tulemusjuhtimist ning suunatust;
3. sätestada selgemalt TA süsteemi osapooled, nende rollid ja vastutus TA süsteemis.

3.1. Seadus on terviklik ning vastab ühiskonna ootustele seoses teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni korraldusega.

Teadus- ja arendustegevuse korralduse seadus jääb alles eraldiseisva seadusena. Lisaks reguleerib seadus ka innovatsiooni korraldust, mida teistes seadustes reguleeritud ei ole. Paljude varem tehtud muudatuste tõttu on seaduse tekst ebäühtlane ja raskesti jälgitav ning seetõttu on otstarbekas muuta see terviktekstina. Seaduse koostamisel lähtutakse õigusloome heast tavast. Reguleeritakse minimaalselt vajalik ning keskendutakse lubava ja soosiva, mitte keelava raamistiku loomisele.

3.2. Teadus- ja arendustegevuse rahastamise korraldus võimaldab senisest rohkem tulemusjuhtimist ja suunatust.

Seaduse tasandil on sätestatud kindla eesmärgi, otstarbe ja sihtrühmadega rahastusinstrumentide kategooriad. Ligipääs rahastusinstrumentidele on seotud asutustes tehtava teadustöö kvaliteediga. Evalveerimise korraldus tagab selle, et hinnatud asutuste teadus- ja arendustegevuse kvaliteet ning maht on kõrge ning teadustöö ühiskondlik mõjukus suur. Evalveerimata asutuste, kellel on kohustus tegeleda teadus- ja arendustegevusega, on tagatud ligipääs rahastusinstrumentidele, mis on seotud avalikes huvides tehtavate uurimisprojektidega.

Baasfinantseerimise asemel on teadus- ja arendusasutuse stabiilse rahastamisinstrumendina sisse viidud tegevustoetus, mis on suunatud teadussüsteemi institutsionaalse järjepidevuse ning kvaliteetse ja mitmekesise teadusbaasi kindlustamisele. Asutustel on võimalik tegevustoetuse kui stabiilse rahastamisallika mahu piires teha strateegilisi valikuid ja kujundada asutuse vajadustest lähtuv teadlaskarjääri mudel. Riigipoolne rahastamine on tagatud kõigile positiivselt evalveeritud TA asutustele, kes täidavad avalikke ülesandeid. Eraõiguslikele asutustele eraldatakse tegevustoetust vaid juhul ja ulatuses, mis on vajalik selgete avalike funktsioonide täitmiseks. Tegevustoetuse kasutamise tingimused lepatakse asutustega kokku lepingus (sh ülikoolide puhul halduslepingutes). Ühtlasi vähendatakse aruandluse mahtu ning keskendutakse konkreetsete tegevuste asemel enam oodatavatele tulemustele.

Ministriumitel ja nende rakendusametitel on valdkondliku TA rahastamise korraldamisel edaspidi võimalus toe saamiseks pöörduda ETAGi poole. ETAGil kui suurima kogemusega TA instrumentide rakendajal on konkurentsipõhiste instrumentide administreerimise kompetentsikeskuse roll.

3.3. Seaduses on kirjeldatud kõik olulised teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni süsteemi osapooled ning selgelt on välja toodud nende rollid ja vastutus.

TAI poliitika on mõjus ja toetab riigi strateegiatates sätestatud majanduslike ja ühiskondlike eesmärkide saavutamist, sh majandusstruktuuri muutmist. TAI süsteemi juhtimine on sidus ja koordineeritud, süsteemi osaliste vastutus ja ülesanded moodustavad ühtse terviku. Süsteemi osapooled omavad piisavalt infot, et teha oma pädevuse piires otsuseid või ettepanekuid või viia neid otsuseid ellu. Muuhulgas on saavutatud suurem selgus, kes viib ellu innovatsioonipoliitikat ning mille eest vastutavad HTM ja MKM ühiselt.

II. Hetkeolukord, uuringud ja analüüsid

4. Kehtiv regulatsioon, seotud strategiad ja arengukavad

TAKS tugineb põhiseadusele, mille § 38 sätestab, et teadus ja kunst ning nende õpetused on vabad ning ülikoolid ja teadusasutused on seaduses ettenähtud piires autonoomsed. Akadeemilise vabaduse põhiline eesmärk on teadmiste saamine ning levitamine ning vabodus peab tagama, et teadlane lähtuks oma töös teaduslikust metoodikast, mitte poliitilisest, ühiskondlikust, majanduslikust jm välisest survest. Ülikooli ja teadusasutuse autonoomia tähendab seda, et taolisel asutusel peab olema avar enesekorraldusõigus. See õigus kaitseb ülikooli ja teadusasutusi välise, iseäranis riigi liigse sekkumise eest ning toimib ühtlasi institutsionaalse garantiina. Riigi ülesanne teadus- ja arendustegevuse korraldamisel on seega tagada vahendid teadus- ja arendustegevuse läbiviimiseks, eriti kõrge ebaõnnestumise riskiga seotud teadus- ja arendustegevuse läbiviimiseks, jättes asutustele siiski vabaduse oma tegevust ise korraldada. Samas on riigil lähtuvalt põhiseadusest õigus jagada toetusi kvaliteedi alusel ning arvestada riigi prioriteetidega. Põhiseaduse mõte ei ole seega toetada teadus- ja arendusasutuste kogu teadus- ja arendustegevust, vaid ainult seda osa, mis on riigi seisukohalt vajalik ja mille rahastamiseks ei ole võimalik kaasata teisi rahastamisallikaid. Seega tuleb seaduse tasandil sätestada, mil viisil saab riik rahastamise korralduse kaudu sekkuda tehtava teadustöö kvaliteedi tagamisse ning arvestada riigi prioriteetidega³.

Vabariigi Valitsuse seaduses⁴ §-s 58 on sätestatud HTM valitsemisala, sealhulgas teaduspoliitika kavandamine ning vastava valdkonna korraldamine ning õigusaktide eelnõude koostamine, ning §-s 63 MKM valitsemisala, sealhulgas tehnoloogiline arendustegevus ja innovatsioon. Teadus- ja arendustegevus sisuliselt toimub ka teiste ministriumide ja nende valitsemisalade asutustes. Täidesaatva riigivõimu ülene teaduspoliitika kavandamine on aga HTM pädevuses.

Teadus- ja arendustegevuse korraldust reguleerib TAKS, mis määratleb teadus- ja arendustegevuse korralduse alused, kindlustab teadus- ja tehnoloogialoome kui eesti kultuuri ja majanduse koostisosa säilimise ning edasise arengu õiguslikud alused. Seadus koosneb 5 peatükist: üldsätted, teadus- ja arendusasutuste tegevuse korraldamine, teadus- ja arendustegevuse riiklik korraldamine, finantseerimine ja haldusjärelvalve ning seaduse rakendamine.

---

³ <https://pohiseadus.ee/sisu/3509>

⁴ <https://www.riigiteataja.ee/akt/110122020003>

Teadus- ja arendustegevust puudutavaid norme on ka kõrgharidusseaduses (KHS), mille 5.peatükk käsitleb akadeemiliste töötajate ametikohti, töösuhteid, atesteerimist, vaba semestrit, puhkust ja emeriteerumist. Teadus- ja arendustegevuse korralduse seadusega on seotud 25 rakendusakti, neist 4 Vabariigi Valitsuse määrust ning 21 ministri tasandi määrust (millest omakorda 15 haridus- ja teadusministri määrust).

Teadus- ja arendustegevuse valdkonna strateegiliseks alusdokumendiks on TAIE arengukava 2021–2035, kus lisaks teadus- ja arendustegevusele käsitletakse ühises raamistikus ka innovatsiooni ja ettevõtlust, loomaks nende valdkondade vahel senisega võrreldes rohkem sünergiat ja sidusust.

TAIE strateegia üldeesmärk on Eesti teaduse, arendustegevuse, innovatsiooni ja ettevõtluse koostoimes Eesti ühiskonna heaolu ja majanduse tootlikkuse suurendamine, pakkudes konkurentsivõimelisi ja kestlikke lahendusi Eesti ja maailma arenguvajadustele. TAIE strateegia panustab omakorda riiklikusse strateegiass „Eesti 2035“, kus muuhulgas on sihtidena sõnastatud Eesti arenguvajaduste lahendamine ning tootlikkuse ja lisandväärtuse kasv.

5. Tehtud uuringud

VTK koostamisel on tuginetud eelkõige järgmistele dokumentidele:

1. *Peer Review of the Estonian R&I system*; https://www.hm.ee/sites/default/files/pr_estonia_-_final_report_.pdf
2. Kõrghariduse ja teaduse rahastamise ning korraldamise rakkerühma raport; https://www.riigikantselei.ee/sites/default/files/contenteditors/organisatsioon/failid/rak_keryhmad/ennepanekute_luhikokkuvote_7.06.2018.pdf
3. Jätkusuutlikud teadlaskarjääri kontseptsioonid ja mudelid Eesti kontekstis; <https://www.etag.ee/wp-content/uploads/2018/04/Jatkusuutlikud-teadlaskarjääri-kontseptsioonid-ja-mudelid-Eesti-kontekst.pdf>
4. Teaduseetika järelevalve ja toetamise riikliku süsteemi loomine Eestis; https://www.etag.ee/wp-content/uploads/2020/07/teaduseetika_uuringu_lopparuanne_20.01.20_ISBN.pdf
5. Akadeemilised töötajad teadmusühiskonnas; https://www.etag.ee/wp-content/uploads/2019/11/APIKS-Eesti_2019.pdf
6. Avatud teadus Eestis ja Euroopas: võimalikkus ja potentsiaal erinevate sidusgruppide vaates; https://www.etag.ee/wp-content/uploads/2018/02/Avatud_teadus_Eestis_ja_Euroopas_voimalikkus_ja_potentsiaal.pdf
7. Avatud teadus Eestis ja Euroopas: õiguslik ja majanduslik lähenemine; https://www.etag.ee/wp-content/uploads/2018/02/Avatud_teadus_Eestis_ja_Euroopas_õiguslik_ja_majanduslik_lähenemine_TÜ.pdf
8. Eesti doktorite karjääriritee ja seda mõjutavad tegurid; https://www.etag.ee/wp-content/uploads/2018/02/Eesti_doktorite_karjääriritee_ja_seda_mõjutavad_tegurid.pdf
9. Baasfinantseerimise kasutamise analüüs; https://www.etag.ee/wp-content/uploads/2021/02/Baasfinantseerimise-kasutamise-analüüs_2020.pdf
10. Euroopa Komisjoni riigiraport 2020; <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1584543810241&uri=CELEX%3A52020SC0505>

6. Kaasatud osapooled

Teadus- ja arendustegevusega on seotud mitmed erinevad osapooled. Et kaardistada erinevate osapoolte vaatenurgad seaduses muutmist vajavatele teemadele, kaasati osapooled juba ettevalmistavas etapis enne teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduse väljatöötamiskavatsuse koostama asumist.

TAKS-i muutmise protsess algas 2020. a kevadel, kui HTM pöördus teadus- ja arendustegevusega seotud teadus- ja arendusasutuste, ülikoolide, ministriumite, teadus- ja arendustegevusega seotud esindusorganisatsioonide ja teiste organisatsioonide poole küsimusega, millised on nende hinnangul kehtiva seaduse kitsaskohad ning mis teemad vajaksid teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduses käsitlemist.

Saabunud tagasiside põhjal jagati teemad seitsme töörühma vahel. TAKS-i juhtrühm kinnitati ministri käskkirjaga, teistesse töörühmadesse nimetasid asutused oma esindajad vastavalt teemadele. Suurima osalejate arvuga oli 2 töörühma – TA riikliku korraldamise ja rahastamise töörühm. Teised töörühmad olid väiksemad, kuid asutuste lõikes siiski piisavalt esindatud. Kaks töörühma, teaduseetika ja avatud teaduse töörühmad, tegelesid teemadega, mida kehtivas TAKS-is praktiliselt käsitletud ei ole, seega oli tegemist täiesti uute teemade käsitlemisega seaduse mõistes.

Aruteludes osalenud organisatsioonid:

Sihtrühm	Sihtrühma esindavad organisatsioonid
<i>Teadlased</i>	Eesti Teaduste Akadeemia, Eesti Noorte Teaduste Akadeemia, ülikoolide ametiühingud, tippkeskuste nõukogu
<i>Teadus- ja arendusasutused ning kõrgkoolid</i>	Positiivselt evalveeritud teadus- ja arendusasutused, ülikoolid, rakenduskõrgkoolid, Rektorite Nõukogu, Rakenduskõrgkoolide Rektorite Nõukogu
<i>Ettevõtete esindajad</i>	Eesti Tööandjate Keskliit, Eesti Kaubandus- Tööstuskoda
<i>Rakendusasutused</i>	Eesti Teadusagentuur, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus
<i>Valitsusasutused</i>	EV ministriumid, Riigikantselei

III. Probleemi võimalikud mitteregulatiivsed lahendused

7. Kaalutud võimalikud mitteregulatiivsed lahendused

• Avalikkuse teavitamine	JAH
• Rahastuse suurendamine	JAH
• Mitte midagi tegemine ehk olemasoleva olukorra säilitamine	JAH
• Senise regulatsiooni parem rakendamine	JAH

7.1. Kaalutud võimalike mitteregulatiivsete lahenduste võrdlev analüüs

Avalikkuse teavitamine ja rahastuse suurendamine

Enamikku VTK esimeses osas toodud probleeme ei ole võimalik lahendada avalikkuse teavitamise või rahastuse suurendamisega, tegemist on õiguslikku regulatsiooni puudutavate küsimustega. Näiteks ei ole teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni riiklikku korraldust võimalik muuta avalikkuse teavitamise või rahastuse suurendamise teel (probleem 2). Teadus- ja arendustegevuse rahastamise osas on saavutatud ühiskondlik kokkulepe tõsta riikliku rahastamise maht 1%-ni SKP-st ning rahastamise maht on viimaste aastate jooksul oluliselt

tõusnud (131 miljonilt eurolt 2016. a 206 miljonile eurole aastal 2021). Siiski ei ole rahastuse mahu üldine tõus aidanud kaasa eelpool loetletud probleemide lahendamisele.

Rahastuse mahu suurendamine oli kaalumisel mõnede toodud probleemide puhul. Näiteks kaaluti rahastuse mahu suurendamist lahendusena teadlaste püsitöökohtade (probleem 3.3), samuti teaduseetika valdkonna (probleem 5.2) rahastamise probleemidele. Probleemi 5.2 lahendusena otsustati kasutada valdkonna rahastamise suurendamise mitteregulatiivset lahendust. Ühe võimaliku lahendusena kaalutakse teadus- ja arendusasutuste ühisfondi loomist, mille vahenditega toetatakse teaduseetika valdkonna arendamist. Haridus- ja Teadusministeerium rahastab täiendavalt teaduseetika valdkonda koordineeriva asutuse tööd.

Mitte midagi tegemine ehk olemasoleva olukorra säilitamine

Töörühmades kaaluti ka varianti mitte säilitada TAKS iseseisva seadusena, vaid liita see Kõrgharidusseadusega. Siiski leiti, et TAKS reguleerib lisaks kõrgkoolidele ka teiste osapoolte tegevust seoses teadus- ja arendustegevusega, seega peaks seadus säilima eraldiseisvana. Olemasoleva olukorra säilitamist kaaluti VTK ettevalmistamise käigus mõne probleemi lahendusena. Näiteks leiti, et seaduse tasandil ei ole vajalik täpsustada teadlase karjäärimudelit ning asutuste karjäärimudelite ühtlustamiseks ja võrreldavuse tagamiseks tuleks saavutada pigem kokkulepped asutuste vahel (probleem 4.2). Teaduseetika valdkonnas (probleem 5.2.) kaaluti olemasoleva olukorra säilitamist, mille puhul õigusaktis valdkonda täiendavalt ei reguleerita ning positiivselt evalveeritud TA asutused järgivad teadustöös Eesti hea teadustava. Kuid sellisel juhul ei ole eetilise teadustöö tegemine Eestis piisavalt tagatud, sealjuures asutustes, mis ei ole positiivselt evalveeritud ning ei ole heale teadustavale all kirjutanud. Avatud teadusega seotud andmehalduse probleemi lahendamisel kaaluti olemasoleva olukorra säilitamist, kus ühe alternatiivina oli laual TA asutuste konsortsiumi loomine ühtseks andmehalduseks ja andmete säilitamiseks (probleem 6.2). Innovatsiooni korralduse puhul kaaluti ka mitteregulatiivseid lahendusi, kuna MKM ülesanded on seaduse tasemel kirjeldatud ning EAS ülesanded on kirjeldatud EAS põhikirjas (probleem 2.4). Töörühmades jõuti järeldusele, et õiguselguse huvides tuleks EAS põhiülesanded sätestada seaduse tasemel. Enamik väljatoodud probleemidest eeldab siiski regulatsiooni muutmist või täpsustamist, et võimaldada muuhulgas teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia elluviimist. Mitteregulatiivne lahendus on töörühmade hinnangul asjakohane ka probleemi puhul, mis puudutab TA asutuste evalveerimise korraldust (probleem 3.3).

Senise regulatsiooni parem rakendamine

Senise regulatsiooni parem rakendamine oli alternatiivina kaalumisel mõne väljatoodud probleemi korral, näiteks ministeeriumite (probleem 2.2) rolli täpsustamise vajaduse osas. Leiti, et ministeeriumite ülesanded on seaduse tasandil üldiselt hästi kirjeldatud, kuid ministeeriumid rakendavad seadust erinevalt. Samuti leiti, et Eesti Teaduste Akadeemia roll ei vaja seaduse tasemel muutmist.

7.2. Järeldus mitteregulatiivse lahenduse sobimatusest

Haridus- ja teadusministeerium on seisukohal, et mitteregulatiivsed lahendused, sealhulgas avalikkuse teavitamine, rahastuse suurendamine ning regulatsiooni parem rakendamine, ei aita kaasa kõikide VTK-s toodud probleemide lahendamisele, seega on vajalik seaduse uue tervikteksti koostamine.

IV. Probleemi võimalikud regulatiivsed lahendused

8. Välisriigid, mille regulatiivseid valikuid probleemi lahendamiseks on analüüsitud või on kavas seaduseelnõu koostamisel analüüsida

Oluliseks allikaks teiste riikide teaduspoliitika regulatiivsete valikute analüüsimiseks on OECD andmebaas teaduspoliitika juhtimise kohta.⁵ 35 OECD riigist on andmed kogutud ajavahemikul 2017-2018. Andmebaas sisaldab andmeid institutsioonide kohta, mis vastutavad prioriteetide seadmise, TA asutuste rahastamise ja kvaliteedihindamise, riigi teaduse, tehnoloogia ja innovatsiooni strateegiate koostamise eest, teadus- ja innovatsiooninõukogude, huvigruppide kaasamise, TA asutuste autonoomia kohta, mis võimaldavad uurida teadustegevuse korralduse mustreid ja trende OECD riikides. Keskendutud on eelkõige nendele riikidele, mis on oma teadus- ja arendustegevuse tulemuste poolest edukamad, ning eelkõige Euroopa riikidele.

Euroopa innovatsiooni tulemustabelis⁶, mis mõõdab innovatsiooni edenemist riikides 10 innovatsiooni mõõtme ning 27 indikaatori kaudu, hoiavad liidrikohti Rootsi, Soome, Taani, Holland ja Luxembourg (innovatsiooniliidrid). Eesti on 2020. aasta edetabelis 11.kohal ning on saavutanud tugeva innovaatori taseme koos Belgia, Austria, Iirimaa, Prantsusmaa ja Portugaliga. Seetõttu vaadeldakse Euroopa riikidest eelkõige innovatsiooniliidrite TAI korraldust. Euroopa innovatsioonitase on viimaste andmete kohaselt tõusnud võrreldes 2012. aastaga keskmiselt 8,9%, seega on mõistlik analüüsida, millised muudatused TAI korralduses on riikides aset leidnud, et selline muutus toimuda saaks. Sama tulemustabeli kohaselt kuuluvad teistest Euroopa riikidest tugevate innovaatorite hulka näiteks Suurbritannia, Norra, Island ja Iisrael. Mujal maailmas on innovatsiooniliidrid Lõuna-Korea ja Kanada, tugevad innovaatorid Austraalia, Hiina, Jaapan ja Ameerika Ühendriigid. Eesti on eeskuju võtnud sellistest riikidest, kes on riigi tulutaset suutnud kasvatada suuremate kulutustega TA-le, kuna Eestil puuduvad olulised loodusvarad (nagu Norral ja Kanadal) ning hea positsioon välisinvesteeringute ja finantsturgude vahendajana (sarnaselt Iirimaa ja Suurbritanniale).

TA rahastamisel on riikides kasutusel väga erinevad skeemid⁷, kuid lähtutud on eelkõige nende riikide kogemusest, kus projektipõhise rahastuse osakaal on tasakaalus asutusepõhise rahastamisega, kus rahastamisel arvestatakse sotsiaalmajanduslike väljakutsetega ning olulise hindamiskriteeriumina ka tehtava teaduse kvaliteeti. Selliste riikide hulka kuulub enamik ülalnimetatud riikidest.

Taanis otsustab TAI asutuste temaatiliste prioriteetide üle Kõrghariduse ja teadusministeerium, Parlament otsustab prioriteetsete valdkondade ja nende rahastamise üle, rahastamine toimub läbi erinevate asutuste. Taani Teadus- ja Innovatsioonipoliitika nõukogu otsustab teadusprogrammide ja nende eelarvete üle, samuti innovatsiooni toetavate poliitikate üle. Nõukogu annab teaduse, innovatsiooni ja innovatsiooni toetavate meetmete osas nõu kõrghariduse ja teadusministeeriumile ja parlamendile. Nõukogusse kuuluvad ettevõtlussektori ja kogu innovatsiooniahela esindajad, kusjuures nõukogu esimehe ja 8 liiget kinnitab

⁵ OECD Database on Governance of Public Research Policy; <https://stip.oecd.org/resgov/>

⁶ https://ec.europa.eu/growth/industry/policy/innovation/scoreboards_en

⁷ Analysis of national public research funding (PREF); 2017; <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/8c43dd0f-a71c-11e7-837e-01aa75ed71a1/language-en>

kõrgharidus- ja teadusminister. Kehtiv TAI strateegia on aastast 2018. Asutuste rahastamisel kasutatakse tulemuslepingute süsteemi, maksimaalselt kasutatakse ühe asutuse puhul 10 erinevat näitajat. Asutused otsustavad iseseisvalt asutuste akadeemilise struktuuri üle⁸.

Soomes uuendati 2016.aastal Teadus- ja Innovatsiooninõukogu mandaati, lisades soovitude andmise TAIE strateegiliste valdkondade kohta. Nõukogu ei tee otsuseid, kuid nõukogu antud poliitikasoovitustel on suur mõju. Eraldi sekretariaat kaotati ning päevakorrapunkte valmistavad nüüd ette Haridus- ja kultuuriministeeriumi ning Majandus- ja tööhõiveministeeriumi ametnikud, peaministri büroo, Tekes ja Soome Akadeemia. Peaministri bürool on alates 2015. aastast ülesanne koordineerida riigile poliitiliste otsuste läbiviimiseks vajalike uuringute teostamist. Uuringute vajadused arutatakse läbi ministeeriumitevahelises töögrupis, millesse on kaasatud ka ministeeriumite allasutused. Sellel kogul on väga limiteeritud mandaat, kuid selle kogu peamine otstarve on horisontaalne koordinatsioon. Baasrahastuse osas muudeti 2013. aastal valemite ning läbirääkimiste korda⁹.

Rootsis määratakse valitsuse rahastamisprioriteedid teaduse ja innovatsiooni programmis (The Government Research and Innovation Bill). Valdkondade mõttes on prioriteedid üldised, mis annab võimaluse neid erinevate organisatsioonide ja kogude, näiteks Rootsi Teadusnõukogu, valdkondlikud teadusnõukogud, innovatsioonisüsteemide agentuur VINNOVA, poolt täpsustada. Pool rahastusest antakse kõrgharidusasutustele baasfinantseerimisena, teine pool jagatakse erinevate rahastavate asutuste ja VINNOVA poolt. Projektipõhise rahastusega tegeleb 4 erinevat agentuuri – Rootsi Teadusnõukogu, Formas, Forte ja VINNOVA. Peamiseks innovatsiooninõukoguks on riiklik innovatsiooni ja avaliku sektori kvaliteedi nõukogu, mis nõustab valitsust innovatsiooniprogrammide ja eelarvete alal. Nõukogu esimees on peaminister ja liikmed on rahandusminister, tööstus- ja innovatsiooniminister, teaduse ja kõrghariduse minister, keskkonnaminister, kõrgkoolide, ametiühingute ja ettevõtlussektori esindajad. Nõukogu kohtub kord kvartalis ning sellel ei ole eraldi meeskonda ja eelarvet¹⁰.

Hollandis saavad kõrgharidusasutused suurema osa rahastusest ning otsustavad ise, millistesse temaatilistesse prioriteetidesse investeerida. Peamine projektipõhine rahastaja on Hollandi teadusuuringute agentuur, kes otsustab ka projektipõhise rahastamise temaatilised prioriteedid. TA asutuste puhul määravad temaatilised prioriteedid majandusministeerium, kaitseministeerium ning taristu- ja keskkonnaministeerium. Vahet tehakse avaliku sektori teadusasutuste ning teadus- ja tehnoloogiaorganisatsioonide (RTO) vahel. Eksisteerivad ka teadusinstituudid ministeeriumite allasutustena. Teaduse, tehnoloogia ja innovatsiooni nõuandev kogu vastutab valitsuse ja parlamendi poliitilise nõustamise eest. Nõukogusse kuuluvad ka ülikoolide, TA asutuste ja ettevõtlussektori esindajad. Nõukogul on 11 täiskohaga töötajat¹¹.

Norras otsustab eelarve prioriteetide üle valitsuse ettepanekute alusel parlament, konkurentsipõhise rahastuse osas teeb ettepanekuid Norra Teadusagentuur. Eelarvejaotuse üle otsustavad ministeeriumid. Suurim osa eraldatakse haridus- ja teadusministeeriumi kaudu strateegilistele programmidele. Norra Teadusagentuuril on õigus otsustada prioriteetide üle programmides ja ministeeriumite poolt ette antud prioriteetide osas. Konkurentsipõhine

⁸ https://stip.oecd.org/resgov/assets/downloads/DENMARK_SurveyResponse.pdf

⁹ https://stip.oecd.org/resgov/assets/downloads/FINLAND_SurveyResponse.pdf

¹⁰ https://stip.oecd.org/resgov/assets/downloads/SWEDEN_SurveyResponse.pdf

¹¹ https://stip.oecd.org/resgov/assets/downloads/NETHERLANDS_SurveyResponse.pdf

rahastamine ei ole suunatud konkreetsetele sektoritele. Kõrgkoolide baasfinantseerimist eraldab haridus- ja teadusministeerium, teiste TA asutuste finantseerimine on tagatud läbi valdkondlike ministeeriumite. Konkurentsipõhiste vahendite jagamist korraldab Norra Teadusagentuur. TA asutuste tulemuspõhine rahastamine viidi sisse 2016.aastal, kusjuures kõrgkoolide puhul moodustab tulemusosa 30% asutuse rahastusest ning teiste TA asutuste puhul 2,5-10%.

9. Regulaatiivsete võimaluste kirjeldus

9.1. Reguleerimisala ja kohaldamisala

Teadus- ja arendustegevuse korralduse seadus kehtestatakse uue terviktekstina arvestades oodatavaid seaduse mõjusid. Koos uue redaktsiooni ettevalmistamisega vaadatakse üle ja uuendatakse ka kõik rakendusaktid nii Vabariigi Valitsuse kui ministrite määrused. Üle vaadatakse ka võimalikud seonduvad õigusaktid.

9.2. TA riiklik korraldamine

TAI poliitika juhtimiseks riigi tasandil sätestatakse seaduses vähemalt 2 kogu: Teadus- ja Arendusnõukogu (TAN) Vabariigi Valitsuse nõuandva organina ning TAI juhtkomisjon valdkonna eest vastutavate ministrite nõuandva organina. Teaduspoliitika Komisjoni ja Innovatsioonipoliitika Komisjoni asemele luuakse TAI juhtkomisjon. Juhtkomisjoni ülesanded hõlmavad valdkonna eest vastutavate ministrite nõustamist TAN-ile esitatavate teemade ettevalmistamisel ning TAN-i poolt ministriile antud ülesannete täitmisel, ettepanekute tegemist Eesti TAI poliitika kujundamiseks, osalemist TAI poliitika arenguid suunavate arengukavade koostamises ja muutmises, ettepanekute tegemist TA asutuste finantseerimise põhimõtete ja strateegia kujundamiseks ning TA-asutuste moodustamiseks, ümberkorraldamiseks või tegevuse lõpetamiseks, samuti ettepanekute tegemist riigi eelarvestrateegia ning iga-aastaste riigieelarve eelnõude osas TAI toetamiseks, TAI meetmete rakendamiseks või hindamiseks, hinnangute andmist TAI poliitika sh valdkonna arengukavade elluviimiseks ning teiste ülesannete täitmist. Alternatiivina pakuti töörühmades välja lisaks ülaltoodud kahele kogule TAI koordinatsioonikogu sätestamine seaduse tasandil ministeeriumite ülese valdkondliku ja valdkondade ülese TAI poliitika koordineerijana. Koordinatsioonikogu kui ametnike tasandil tegutseva operatiivtasandi kogu sätestamine seaduse tasandil legitimeeriks ministeeriumite teadusnõunike ning rakendusüksuste esindajate rolli igapäevasel poliitikakujundamisel, erinevates küsimustes seisukohtade kujundamisel ning infovahetuse tagajana. TAI koordinatsioonikogu eesmärk on nõustada teadus- ja arendustegevuse küsimustest haridus- ja teadusministrit, innovatsiooni puudutavates küsimustes ettevõtlus- ja infotehnoloogiaministrit ning vastavalt vajadusele ka teisi asjaomaseid ministeeriume.

Valdkondliku TA korraldamiseks arutati töörühmades kahte alternatiivset lahendust. Ühe lahendusena valdkondlike ministeeriumite TA-tegevuste killustumise vältimiseks pakuti välja lahendus, mille kohaselt lisatakse TA tsentraalse juhtimise ja koordineerimise roll TAN-i ülesannete hulka ning kirjeldatakse Riigikantselei ülesanded seoses valdkondlike ministeeriumite TA tegevuse koordineerimisega. Teise alternatiivina pakuti välja HTM ülesannete täiendamine ning valdkondlikes ministeeriumites tehtava TA koordineerimise lisamine. Põhivastutus ministeeriumite vahelise TA-alase koostöö tagamise eest lasub Vabariigi Valitsusel koos Riigikantseleiga, kuid kuna tegemist on suure ja mitmetahulise ülesandega, kirjeldatakse seaduse tasandil ka HTM-i roll.

Seaduses täpsustatakse ETAG-i ülesandeid ja lisatakse täiendavad ülesanded, sealhulgas TA kvaliteedi hindamise, populariseerimise ja teaduskommunikatsiooniga seotud ning teiste asutuste nõustamise ja teaduseetikaga seotud ülesanded. Seaduses sätestatakse Eesti

Teadusagentuuri ühe ülesandena ministeeriumite nõustamine ning valdkondlike teadus- ja arendustegevuse programmide ja sihttoetusgrantide taotlusvoorude ja hindamise läbiviimine. Seega saab ETAG juurde täiendava ülesande vajadusel toetada ministeeriume ja nende rakendusasutusi valdkondlike programmide rakendamisel sobiva rahastusinstrumendi valikul, taotlusvooru läbiviimisega, samuti programmi haldamise teenusega. Seaduses on kavandatud sätestada EAS kui arendustegevuse ja innovatsiooni korraldamise eest vastutava riikliku sihtasutuse roll ja ülesanded, sarnaselt ETAG-iga. EAS-i peamised ülesanded tehnoloogilise arendustegevuse ja innovatsiooni korraldamisel on ettevõtete arendustegevuse ja innovatsiooni alase teadlikkuse ja võimekuse tõstmine, arendustegevuse ja innovatsiooni riiklik toetamine, sh rahvusvahelistes tegevustes, arendustegevuse ja innovatsiooniga seotud informatsiooni koondamine, analüüsimine ja kättesaadavaks tegemine.

Töörühmade ettepanekul lisatakse seadusesse säte, mis kajastab HTM-i ja MKM-i ühiseid tegevusi TAI poliitika elluviimisel.

9.3. TA rahastamine

Seaduses sätestatakse neli peamist teadus- ja arendustegevuse rahastusinstrumentide kategooriat: tegevustoetus, uurimistoetused, sihttoetused, süsteemitoetused. Kirjeldatakse iga rahastusinstrumentide kategooria eesmärgid, sihtgrupid, toetatavad tegevused, rahastamise tingimused.

Iga rahastusmeetme regulatsioonides (rakendusaktid, meetme tingimused) sätestatakse, millistel asutustel või millistes asutustes töötavatel teadlastel ning millistel tingimustel on ligipääs konkreetsele rahastusinstrumendile.

Teadlaste karjäärimudeli rahastamise osas sätestatakse seaduses või selle alamaktides, et teadlaste karjäärimudelit rahastatakse tegevustoetusest. Alternatiivina pakuti töörühmades välja, et iga avaliku sektori TA-asutusega räägitakse lepingu sõlmimise käigus eraldi läbi, kui suur osa tegevustoetusest peab minimaalselt minema töötasudeks ning sätestatakse see lepingus.

Baasfinantseerimine kujundatakse ümber tegevustoetuseks, millest üks osa on eelneva rahastuse mahu põhjal arvatud baasosa (80 % tegevustoetuse kogumahust) ja tulemusosa, mis kujuneb konkreetsete kokkulepitud komponentide põhjal (20 % tegevustoetuse kogumahust) analoogselt kõrghariduse tegevustoetusega. Ühiskonna vajadustega arvestamiseks TA rahastamisel pakuti töörühmades välja kaks alternatiivi. Ühe alternatiivina lisatakse tegevustoetuse tulemusosa arvutamiseks täiendavaid komponente võrrelduna baasfinantseerimise arvutamise kriteeriumitega, mis on seotud TA-asutuste poolt loodava avaliku hüvega. Selle alternatiivi kohaselt eraldatakse tegevustoetust kõikidele positiivselt evalveeritud TA-asutustele ühtedel alustel ning ühesuguste näitajate põhjal. Teise pakutava alternatiivi kohaselt eraõiguslikele TA-asutustele tegevustoetust ei eraldata, kuid neile eraldatakse sihttoetust selgelt defineeritud avaliku hüvega seotud ülesannete täitmiseks.

9.4. TA-asutused

Muudetakse teadus- ja arendusasutuse mõistet. Olulise tunnuseks lisatakse, et teadus- ja arendusasutus peab olema vähemalt ühes valdkonnas positiivselt evalveeritud. Säilitatakse sätted, mis puudutavad teadus- ja arendusasutuste põhitegevusi ja põhitegevustega kaasnevaid tegevusi, samuti sätted, mis puudutavad teadustöökäes vajaliku personali ja taristu olemasolu.

9.5. Teaduseetika

Seaduses sätestatakse teadus- ja arendustegevuse teostajale ning tema tööandjale kohustus järgida teadus- ja arendustegevuse läbiviimisel Eesti hea teadustava ning valdkonna üldtunnustatud eetikanorme. Eesti Teadusagentuuri ülesannete hulka lisatakse seaduses teaduseetika süsteemi koordineerimisega seotud ülesanded.

Teaduseetika osapoolte rollide ja vastutuste määramiseks sätestatakse alamas õigusaktis teaduseetika süsteemi korraldus, milles kirjeldatakse:

- koordineeriva asutuse (ETAG-i) täpsemad ülesanded, sh eetikakomiteede sekretariaadi, väärkäitumisjuhtumite apellatsioonide menetlemise korraldamise, informatsiooni ja nõustamise tagamisega seotud ülesanded;
- positiivselt evalveeritud TA asutuse kohustus kehtestada sisemised korrad teaduseetika normide järgimise tagamiseks ja väärkäitumisjuhtumite menetlemiseks ning vastutus oma töötajate teaduseetika alase kompetentsi tagamise eest;
- inimuuringu eetikakomiteede loomise, toimimise ja sõltumatuse alused ning määratakse uurimisprojektide eetilise hindamise taotlemise kord;
- teaduseetika väärkäitumisjuhtumite apellatsioonide menetlemise komisjoni loomise ja sõltumatuse alused ning apellatsioonide menetlemise kord;
- teadus- ja arendustegevust rahastatavate asutuste kohustused teadus- ja arendustegevuse rahastamisel eetiliste põhimõtete järgimiseks.

9.6. Avatud teadus

TAKS-is sõnastatakse TA-tegevuse läbiviija ja tema tööandja kohustus teha avaliku sektori vahenditest rahastatud TA-tegevuse tulemusel loodud publikatsioonid ja teadusandmed avalikkusele kättesaadavaks. Erandiks on intellektuaalomandi kaitsmisest tingitud huvid ja tundlike isikuandmete kaitsest tulenevad põhjused.

Töörühma üks ettepanekutest oli luua riigi eestvedamisel üks keskne ja institutsionaalselt iseseisev asutus (riigiasutus, sihtasutus, mittetulundusühing), mille ülesanne on tagada andmete säilitamisega ja haldamisega teenuste tagamine. Seejuures on vaja kokku leppida keskse asutuse ja TA-asutuste vaheline tööjaotus.

10. Regulatiivsete võimaluste põhiseadusega ning Euroopa Liidu ja rahvusvahelise õigusega määratud raamid

Põhiseaduse § 38 ütleb, et teadus ja kunst ning nende õpetused on vabad ning ülikoolid ja teadusasutused on seaduses ettenähtud piires autonoomsed. Seega on põhiseaduses sätestatud põhiõigustena teaduse ja selle õpetuse vabadus ning teadusasutuste ja ülikoolide autonoomia. Akadeemilise vabaduse põhiline eesmärk on teadmiste saamine ning levitamine. Vabadus peab tagama, et teadlane lähtuks oma töös teaduslikust meetodikast, mitte poliitilisest, ühiskondlikust, majanduslikust jm välisest survest. Teadustegevuse sisu ja tulemusi ei tohi suunata ühiskondlik-poliitiline kasuarvestus. Akadeemilise vabaduse põhimõtte on otseselt märkimist leidnud MSKÖP art-s 15. EIÖK-s hõlmab sõnavabadus teadus- ja kunstivabadust ning kaitseb ka kunstilist ja teaduslikku eneseväljendust (art 10). ELPH art 13 keelab teadusuuringute piiramise ning nõuab akadeemilise vabaduse austamist. Et täpsemaid üldkohustuslikke rahvusvahelisi dokumente akadeemilise vabaduse kaitseks vastu võetud ei ole, puudub rahvusvaheliselt tunnustatud ühtne arusaam akadeemilisest vabadusest. Riikide praktika akadeemilise vabaduse määratlemisel ja kaitseks on erinev. Erisustele vaatamata on

jõutud ühistele seisukohtadele mitmes üldises põhimõttes, nt UNESCO soovitus kõrgharidusega õppepersonali staatuse kohta (1997); Euroopa harta teadlastele (2005).

Kuigi § 38 lg 1 ei näe otsesõnu ette akadeemilise vabaduse piiramise võimalust (seadusereservatsioon puudub), on õigustatud piiramine muude põhiseaduslike väärtuste (inimväärikus vs. inimese kloonimine; loomkatsed vs. loomade julma kohtlemise keeld) kaitseks (nt KarS § 130, PS § 18 lg 2). PS § 38 kui vabadusõigus kohustab riiki üldiselt üksnes hoiduma akadeemilisse vabadusse sekkumast. Akadeemiline töötaja ei saa nõuda enda teadusteema rahastamist, kui see teema ei kuulu riigi või ülikooli prioriteetide hulka. Teadusuuringuid takistav riive võib seisneda ka juurdepääsu piiramises riigi valduses olevatele teadustegevuseks vajalikele andmetele (nt statistika).

Riigil ei ole keelatud teadlasi toetada. Avalikud huvid (rahvusteaduste puhul nt mh PS preambuli 5. lauseosa) lausa nõuavad teadus- ja arendustegevuse riigipoolset toetamist. Ent kui riik teadustegevust toetab, siis ei tohi seda teha diskrimineerivalt. Diskrimineerimine ei ole toetuse jagamine kvaliteedi alusel (nt teadusgrantide jagamine eksperdiarvamuste alusel), samuti toetuste jagamisel riigi prioriteetidega arvestamine (vt ka ERTL art 179).

Riik ei ole kohustatud toetama teadustulemuste avaldamist. Eriti puudub riigil vajadus sekkuda teadusuuringute tulemuste avaldamisprotsessi eelretsenseeritavates teadusajakirjades, kus eksisteerib objektiivsusel ja kvaliteedil rajanev süsteem valiku tegemiseks.

ELPH kaitseb nii akadeemilist vabadust (art 13) kui ka haridusasutuste asutamise vabadust (art 14 lg 3). Harta rakendub üksnes liidu õiguse kohaldamise korral (art 51 lg 1). Akadeemilise vabaduse osas tuleb hartat rakendada nt siis, kui piiratakse välismaise kõrgharidusasutuse võimalusi teha teadusuuringuid ja levitada teadustulemusi. Euroopa Kohus on akadeemilise vabaduse sisustamisel lähtunud Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee soovitusest 1762 (2006) „Akadeemiline vabadus ja ülikoolide autonoomia“, samuti UNESCO peakonverentsi 29. istungjärgul vastu võetud õppejõudude staatust käsitlevast soovitusest. Kohus rõhutas seost ülikooli autonoomia ja akadeemilise vabaduse vahel: autonoomne taristu on vajalik tingimus, et õppejõud ja kõrgkoolid saaksid tegeleda teadusuuringute ja õpetamisega (EKO C-66/18, Euroopa Komisjon vs. Ungari, 06.10.2020, lk 227–228).

Ülikooli ja teadusasutuse autonoomia tähendab seda, et taolisel asutusel peab olema avar enesekorraldusõigus. Institutsionaalne autonoomia tähendab piisavat iseseisvust osas, mis puudutab sisemist organisatsiooni ja juhtimisstruktuuri, ressursside asutusesisest jagamist ja ressursside hankimist erasektorist, oma töötajaskonna värbamist ning tingimuste seadmist õppetööks, eriti aga teadus- ja õpetustegevuse vabadust. PS kohaselt ei ole autonoomiat rakenduskõrgkoolidel, kuid seal töötavatele isikutele laieneb akadeemilise vabaduse põhimõte.

PS kohaselt saab ülikoolide ja teadusasutuste autonoomiat piirata seaduse alusel. Autonoomia kaitsmise kõrval paneb lg 2 seadusandjale kohustuse ülikoolide ja teadusasutuste korraldust reguleerida (vt TAKS, KHaS, TÜKS, TTÜKS jne). Lihtreservatsioonist tulenevalt on seadusandjal märkimisväärne otsustusruum. Piiranguks peab eksisteerima piisav õigustus. Näiteks on riigil õigus teadusasutuse tegevust suunata rahastamisprioriteetide kindlaksmääramise teel. Õigustavaks asjaoluks on riigi huvi tagada teadus- ja arendustegevus riigi majanduse ja teiste oluliste valdkondade seisukohalt prioriteetsetes valdkondades.

Ülikooli võib allutada mõõdukale väliskontrollile, kaasates juhtorganitesse poliitika, majanduse ja vabakonna esindajaid. Sellised organid ei tohi aga teha otsuseid õppe- ja teadusöö

sisu kohta, kuna see oleks autonoomia moonutamine. Kuna ülikoolide tegevus tugineb akadeemilisele vabadusele, ei vastuta nende juhtorganid parlamendi ees.

Kaaluka avaliku huvi tõttu on lubatav riiklik järelevalve ülikoolide üle, nende evalveerimine jm kvaliteedi kontrollimine. Kvaliteedi hindamisel on paratamatu kriteeriumide avatus, seadusega ei ole võimalik jäigalt fikseerida eeldusi, millest lähtudes teadusasutus evalveerituks loetakse (TrtRnKo 27.05.2010, 3-08-2594).

PS § 38 lg 2 nõuab, et ülikoolide ja teadusasutuste korraldus tagaks piisava rahastamise ning määratleks riikliku rahastamise tingimused. Nii akadeemiline vabadus kui ka institutsionaalne autonoomia ei oleks täielikud, kui teadlastel, ülikoolidel ja teadusasutustel puuduksid vahendid teadusuuringute tegemiseks ning õpetamiseks. Nii riigi kui ka erasektorist hangitavate vahendite aktsepteerimine tähendab üha enam juhendumist vahendite andja soovidest. PS § 38 lg 1 eesmärk on aga just akadeemilise tegevuse vabadus poliitilistest ja ühiskondlikest ootustest. Alus- ja rakendusuringute erisusi arvestades on riigil kohustus toetada alusuuringute tegemist teadusasutustes, sest nendeks uuringuteks erasektorist vahendite leidmine ei ole tõenäoline. Sama kehtib rahvusteaduste kohta, mille edendamine on Eesti rahvuskultuuri ja omariikluse püsijäämise eeldus.

V. Regulaatiivsete võimaluste mõjude eelanalüüs ja mõju olulisus.

11. Kavandatavad muudatused ja nende mõjud

11.1. Kavandatav muudatus 1 Reguleerimisala ja kohaldamisala

Seaduse kehtiv reguleerimisala ja kasutatavad mõisted on osaliselt vananenud, mistõttu kehtiva seaduse täiendamine osutub sedavõrd mahukaks, et otstarbekuse ja selguse huvides on vajalik uue seaduse tervikteksti loomine. Tervikteksti loomise peamisi sisulisi põhjuseid avati eespool ja mõjusid kirjeldatakse täpsemalt alljärgnevates alapunktides. Kooskõlas hea õigusloome ja normitehnika eeskirja (edaspidi eeskiri) ning normitehnika käsiraamatuga, on uue kaasaegse eelnõu väljatöötamine hädavajalik. Seaduseelnõu peab sisaldama valdkonna reguleerimist vajavate õigussuhete selgeid ja seaduse vahetu kohaldatavuse huvides piisavalt üksikasjalikke regulatsioone, mida arvestades planeeritavat teadus- arendustegevuse korraldust, vana seaduse teksti kohendades, lahendada pole võimalik.

11.1.1. 90-ndatel loodud teadus- ja arendustegevuse juhtimismudel on vananenud.

Seaduse tasandil on kavandatud sõnastada ümber kogu teadus- ja arendustegevuse juhtimis- ning rahastamismudel, vt täpsemalt järgmised alapunktid. Eeskirja järgi tuleb seaduseelnõus kasutada kehtivas õiguses ja reguleeritavas valdkonnas tuntud ja enamlevinud termineid. Teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni terminoloogia on rahvusvaheline, kasutatava terminoloogia vajab uuendamist ning lisaks pole mitmed terminid seni defineeritud, mistõttu vajab kästavate terminite süsteem süstematiseerimist ja seaduses avamist.

Muudatusega kaasneva mõju valdkond 1: Mõju riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste asutuste korraldusele ning avaliku sektori kuludele ja tuludele

Muudatuse sihtrühm: Vabariigi Valitsus, ministriumid, Riigikantselei aga ka teadus- ja arendusasutused ning teadlaskond

Mõju avaldumine ja hinnang mõju olulisusele. Muudatus mõjutab oluliselt asutuste vahelisi suhteid, kuna kogu teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooniprotsessi juhtimine viiakse senist selgematele alustele. Rahastamine kujundatakse ümber ja saabub suurem selgus rahastaja, rahastamise eesmärgi, raha saja ja saadava tulemuse vahel. Kõigil osapooltel on suurem selgus oma rollist ja vastutusest teadus- ja arendustegevuse protsessis. Mõju sihtrühmale on oluline.

11.1.2. Teadus- ja arendustegevuse rahastamismudel vajab kooskõlla viimist teadus- ja arendustegevuse rahastamise baaskontseptsiooniga.

Seaduse tasandil on kavandatud sõnastada ümber kogu rahastamismudel, vt täpsemalt alapunkt 11.3.

Muudatusega kaasneva mõju valdkond 1: Mõju riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste asutuste korraldusele ning avaliku sektori kuludele ja tuludele

Muudatuse sihtrühm: Vabariigi Valitsus, ministriumid, Riigikantselei aga ka teadus- ja arendusasutused ning teadlaskond

11.1.3 Andmekaitse, sh isikuandmete kaitse küsimuste tähtsustumise tõttu vajab seni seaduse tasandil reguleerimata teaduseetika korraldus ja vastutuse jagunemine selgemat alust.

Seaduse tasandil on kavandatud sõnastada ümber kogu teadus- ja arendusasutuste ning ka teadlaste vastutuse süsteem nimetatud tegevuste raames silmas pidades uut andmekaitseõiguse ja isikuandmete katise raamastikku, vt täpsemalt alapunktid 11.4 -11.6.

Muudatusega kaasneva mõju valdkond 1: Mõju riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste asutuste korraldusele ning avaliku sektori kuludele ja tuludele

Muudatuse sihtrühm: Vabariigi Valitsus, ministeeriumid, Riigikantselei aga ka teadus- ja arendusasutused ning teadlaskond

11.2. Kavandatav muudatus 2 Teadus- ja arendustegevuse riiklik korraldamine

11.2.1. Lahendatav probleem: Teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni (TAI) süsteemi juhtimine on killustunud, süsteemi osaliste vastutus ja ülesanded ei moodusta ühtset tervikut.

11.2.1.1 Alternatiiv 1: TAI poliitika juhtimiseks riigi tasandil sätestatakse seaduses vähemalt 2 kogu: Teadus- ja Arendusnõukogu (TAN) Vabariigi Valitsuse nõuandva organina ning TAI juhtkomisjon valdkonna eest vastutavate ministrite nõuandva organina. Teaduspoliitika Komisjoni ja Innovatsioonipoliitika Komisjoni asemele luuakse TAI juhtkomisjon.

TAI poliitika ja regulatsioonide kavandamise aluseks on TAIE arengukava. TAN-i rolliks jääb arengukava kohaselt endiselt Vabariigi Valitsuse nõustamine TA poliitiliste eesmärkide seadmisel, TA arengukava, rahvusvahelise TA koostöö, TA rahastamise osas, riigile oluliste TA-projektide algatamisel ning riigi TA-asutuste loomisel, ümberkorraldamisel või sulgemisel. TAI juhtkomisjoni ülesanded hõlmavad valdkonna eest vastutavate ministrite nõustamist TANile esitatavate teemade ettevalmistamisel ning TANi poolt ministritele antud ülesannete täitmisel, ettepanekute tegemist Eesti TAI poliitika kujundamiseks, osalemist TAI poliitika arenguid suunavate arengukavade koostamises ja muutmises, ettepanekute tegemist TA-asutuste finantseerimise põhimõtete ja strateegia kujundamiseks ning TA asutuste moodustamiseks, ümberkorraldamiseks või tegevuse lõpetamiseks, samuti ettepanekute tegemist riigi eelarvestrateegia ning iga-aastaste riigieelarve eelnõude osas TAI toetamiseks, TAI meetmete rakendamiseks või hindamiseks, hinnangute andmist TAI poliitika sh valdkonna arengukavade elluviimiseks ning teiste ülesannete täitmist.

Muudatusega kaasneva mõju valdkond 1: Mõju riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste asutuste korraldusele ning avaliku sektori kuludele ja tuludele

Muudatuse sihtrühm: Vabariigi Valitsus, ministeeriumid, Riigikantselei

Mõju avaldumine ja hinnang mõju olulisusele. Muudatus mõjutab asutustevahelisi suhteid, kuna kogu teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooniprotsessi juhtimine toimub ühtedes kogudes ning teadus- ja arendustegevus ning innovatsioon ei ole kogude lõikes eristatud. positiivse mõjuna toob see kaasa tihedama koostöö ministeeriumite vahel kogu innovatsioonitsükli ulatuses. Kui juhtkogusid jääb vähemaks, on risk, et väheneb ka erinevate huvigruppide kaasatus. Teiseks riskiks võib olla kogude liikmete arvu paisumine tasemeni, kus kogud ei ole enam töö- ja otsustusvõimelised. Riskide maandamiseks on kavandatud erinevate huvigruppide võimalikult laiapõhjaline kaasamine, samuti kasutatakse teisi võimalusi huvigruppide kaasamiseks, näiteks TAI koordinatsioonikogu kaudu. Kuna kogusid on tulevikus vähem, väheneb ka valitsusasutuste halduskoormus erinevate kogude töö korraldamisel. Mõju

ulatus on keskmine, kuna see toob kaasa muudatused sihtrühma käitumises, kuid eeldatavalt ei kaasne kohanemisraskusi. Mõju avaldumise sagedus on keskmine, kokkupuude on regulaarne, kuid mitte igapäevane. Kokkuvõttes on muudatusel oluline mõju.

11.2.1.2. Alternatiiv 2: Täiendavalt sätestatakse seaduse tasandil TAI koordinatsioonikogu valdkondliku ja valdkondade ülese TAI poliitika koordineerijana. Koordinatsioonikogu liikmeteks on iga ministeeriumi TAI tegevuse eest vastutav ametnik ning ETAg-i, EAS-i ja Riigikantselei esindajad. TAI koordinatsioonikogu eesmärk on nõustada teadus- ja arendustegevuse küsimustest haridus- ja teadusministrit, innovatsiooni puudutavates küsimustes ettevõtlus- ja infotehnoloogiainimestrit ning vastavalt vajadusele ka teisi asjaomaseid ministeeriume.

Muudatusega kaasneva mõju valdkond 1: Mõju riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste asutuste korraldusele ning avaliku sektori kuludele ja tuludele

Muudatuse sihtrühm: ministeeriumid, teadusnõunikud, Riigikantselei

Mõju avaldumine ja hinnang mõju olulisusele. Teadusnõunikud võeti ministeeriumitesse tööle struktuuritoetustest rahastatud tegevuse „Valdkondliku teadus- ja arendustegevuse tugevdamine“ (RITA) raames aastal 2016. Koordinatsioonikogu sätestamine seaduse tasandil võimaldaks teadusnõunike tegevuse legitimeerida. Ebasoovitava mõjuna võib välja tuua seaduses sätestatud kogude arvu suurenemise, mis muudab süsteemi toimimise kohmakamaks ja bürokraatlikumaks.

Muudatuse mõju ministeeriumitele tervikuna on pigem väheoluline, kuna see ei too kaasa olulisi muudatusi sihtrühma käitumises ning koordinatsioonikogu kui ametnike tasandil tegutsev koostöövõrgustik tegutseb eeldatavalt ka ilma selleta, et see oleks sätestatud seaduse tasandil.

11.2.2. Lahendatav probleem: Ministeeriumite tegevus valdkondliku TA korraldamisel on ministeeriumite lõikes ebäühtlane ning TA koordineerimine valdkondade üleselt ebaselge

11.2.2.1. Alternatiiv 1: Valdkondlike ministeeriumite TA-tegevuste killustumise vältimiseks tõhustatakse TA tsentraalset juhtimist ja koordineerimist TAN-i rolli täpsustamise kaudu. Seaduse tasandil täpsustatakse TAN-i ülesandeid ning lisatakse ülesandena ministeeriumitevahelise koostöö koordineerimisega seonduv. Kehtiva seaduse kohaselt tagab TAN-i tehnilise teenindamise Riigikantselei, kelle juures asub TAN-i sekretariaat, seega vajavad täpsustamist ka Riigikantselei ülesanded.

Muudatusega kaasneva mõju valdkond 1: Mõju riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste asutuste korraldusele ning avaliku sektori kuludele ja tuludele

Muudatuse sihtrühm: EV ministeeriumid, Riigikantselei

Mõju avaldumine ja hinnang mõju olulisusele. Ministeeriumitevahelise TA-alase koostöö tagamise selgem reguleerimine aitab kaasa TA alase tegevuse paremale planeerimisele ja korraldamisele ministeeriumite poolt. Ministeeriumitel on parema koordineerimise kaudu ülevaade teiste ministeeriumite haldusalas tehtavast ning neil on võimalik saada riigi tasandil suuniseid TA paremaks korraldamiseks oma valdkonnas. TAN ülesannete muutmiseega kaasneb Riigikantselei kui TAN sekretariaadi ülesannete muutmine. Muudatus mõjutab ministeeriumite TA tegevuste koordineerimist ning võimaldab senisest süsteemsemat koostööd. Mõju ulatus on

keskmine, kuna sihtrühma käitumises võib esineda muudatusi, kuid eeldatavalt mitte kohanemiskursi. Mõju avaldumise sagedus on samuti keskmine, kuna kokkupuude on küll regulaarne, kuid mitte igapäevane. Kokkuvõttes on muudatusel sihtrühmadele oluline mõju.

11.2.2.2. Alternatiiv 2: Valdkondlike ministeeriumite TA tegevuste killustumise vältimiseks täiendatakse seaduses HTM ülesandeid ning lisatakse valdkondlikes ministeeriumites tehtava TA koordineerimine. Põhivastutus ministeeriumitevahelise TA-alase koostöö tagamise eest lasub Vabariigi Valitsusel, kuid kuna tegemist on suure ja mitmetahulise ülesandega, kirjeldatakse seaduse tasandil ka HTM roll.

Muudatusega kaasneva mõju valdkond 1: Mõju riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste asutuste korraldusele ning avaliku sektori kuludele ja tuludele

Muudatuse sihtrühm: Haridus- ja teadusministeerium

Mõju avaldumine ja hinnang mõju olulisusele. Haridus- ja Teadusministeeriumi jaoks tähendab ministeeriumitevahelise TA-alase koostöö koordineerimine täiendavat ülesannet, seega on tegemist olulise muudatusega. Hetkel piirdub HTM roll peamiselt andmete kogumisega ministeeriumitelt nende haldusalas tehtava teadus- ja arendustegevuse kohta ning osalemisega seni mitteformaalses teadusnõunike võrgustikus. HTM koordineeriv roll tähendab süsteemset tegevust ning vastava ressursi eraldamist selleks tegevuseks. Muudatuse mõju ulatus on keskmine, kuna toob kaasa täiendavaid tööülesandeid HTM-i jaoks. Muudatuse mõju sagedus on samuti keskmine, kuna lisanduvad ülesanded on üldiselt regulaarsed. Kokkuvõttes on muudatus olulise mõjuga.

11.2.3. Lahendatav probleem: Eesti Teadusagentuuri (ETAG) roll on ajas muutunud ja vajab seaduse tasandil täiendamist.

Seaduse tasandil on kavandatud sõnastada ümber ETAGi ülesandeid ja lisada täiendavad ülesanded, viies seaduses sätestatu kooskõlla tegeliku olukorraga ja ETAGile delegeeritud ülesannetega. ETAGi ülesannete hulka lisatakse teadus- ja arendustegevuse kvaliteedi hindamine, teaduse populariseerimine ja teaduskommunikatsioon, teaduseetika ning teadus- ja arendustegevuse taotlemise ja hindamisega seotud nõustamine.

Muudatusega kaasneva mõju valdkond 1: Mõju riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste asutuste korraldusele ning avaliku sektori kuludele ja tuludele

Muudatuse sihtrühm: Eesti Teadusagentuur

Mõju avaldumine ja hinnang mõju olulisusele. Muudatus mõjutab oluliselt Eesti Teadusagentuuri tegevust, kuna asutusele lisandub juurde uusi tegevusvaldkondi. Seaduse muutmise tagatakse suurem selgus ETAG-i ülesannetes ning kaob vajadus teatud tegevuste elluviimiseks ETAG-it vastavalt vajadusele volitada (näiteks evalveerimine, rahvusvahelise teaduskoostöö korraldamine ja koordineerimine). Kõigile osapooltele on tagatud info, mis on ETAG-i pädevus ja mis ülesandeid ta seoses TA poliitika elluviimisega täidab. Kuigi mitmete tegevustega, mida ka hetkel ETAG-i ülesannete hulgas ei ole, asutus juba tegeleb (näiteks populariseerimine ja teaduskommunikatsioon, evalveerimise korraldamine), on ka asutuse jaoks täiesti uusi valdkondi (teaduseetika, teiste asutuste nõustamine TA taotlemise ja hindamise alal). See tähendab ETAG-i jaoks töö ümberkorraldamist ja vajadusel täiendava pädeva tööjõu värbamist. Mõju avaldumise ulatus on keskmine, kuna ETAGil tekivad täiendavad tööülesanded, kuid nende täitmisega ei kaasne eeldatavalt kohanemiskursi. Mõju

avaldumise sagedus on keskmine, kuna see ei mõjuta sihtrühma tegevust igapäevaselt, kuid on siiski regulaarne. Seega on mõju sihtrühmale oluline.

11.2.4. Lahendatav probleem: Arendustegevuse ja innovatsiooni korraldamine ei ole TAKSis kajastatud võrdväärselt teadustegevuse korraldamisega.

Seadusesse lisatakse arendustegevuse ja innovatsiooniga seotud sätted. TAKS-is sätestatakse muuhulgas Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse (EAS) kui arendustegevuse ja innovatsiooni korraldamise eest vastutava riikliku sihtasutuse roll ja ülesanded, sarnaselt Eesti Teadusagentuuriga. EAS-i peamised ülesanded tehnoloogilise arendustegevuse ja innovatsiooni korraldamisel on seotud ettevõtete arendustegevuse ja innovatsiooni alase teadlikkuse ja võimekuse tõstmise, ettevõtete arendustegevuse ja innovatsiooni riikliku toetamise, ettevõtete arendustegevuse ja innovatsiooni toetamisega rahvusvahelistumisel ja rahvusvahelistes võrgustikes osalemisel ning ettevõtete arendustegevuse ja innovatsiooniga seotud informatsiooni koondamise, analüüsimise ja kättesaadavaks tegemisega.

Muudatusega kaasneva mõju valdkond 1: Mõju riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste asutuste korraldusele ning avaliku sektori kuludele ja tuludele

Muudatuse sihtrühm: Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus

Mõju avaldumine ja hinnang mõju olulisusele. Muudatused seaduses ei mõjuta otseselt Ettevõtluse Arendamise sihtasutuse tegevust, kuid annavad teiste TAI poliitika osapooltele suurema selguse, kes tegeleb ettevõtete arendustegevuse ja innovatsiooni alase poliitika elluviimisega ja mis on selle asutuse ülesanded. EAS ülesannete täpsustamine aja jooksul võib kaasa tuua olukorra, kus EAS-i ülesannete muutudes on vaja muuta ka seadust. Samas on ülesanded kavandatud kirjeldada üldistatult, mis seda riski vähendavad. Muudatuse mõju ei ole oluline, kuna ei muuda EAS toimimist.

Muudatusega kaasneva mõju valdkond 2: mõju majandusele
Mõju ettevõtete korraldusele

Muudatuse sihtrühm: teadus- ja arendustegevusega ning innovatsiooniga tegelevad ettevõtted

Mõju avaldumine ja hinnang mõju olulisusele: muudatused seaduses annavad sihtrühmale suurema selguse, kes on innovatsioonisüsteemi osapooled ning kuidas on innovatsioonisüsteem korraldatud. Tegemist on ebaolulise muudatusega, kuna TA-ga tegelevaid ettevõtteid on vähe. Ettevõtete kokkupuude EAS-iga on ebaregulaarne, seetõttu on mõju avaldumise sagedus pigem väike. Mõju avaldumise ulatus on väike, kuna muudatus ei too sihtrühma käitumises kaasa olulisi muutusi.

11.2.5. Lahendatav probleem: TAKS ei kajasta piisavalt HTM ja MKM tegevuste ühisosa teadus- ja arendustegevuse ning innovatsioonipoliitika elluviimisel

Seadusesse lisatakse säte, mis kajastab HTM ja MKM ühiseid tegevusi TAI poliitika elluviimisel. Sätte sisu on teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni, sealhulgas teadusasutuste ja ettevõtete koostöös toimuva arendustegevuse ja/või teadmussiidre ühine korraldamine ning vastutus selle tervikliku toimimise eest

Muudatusega kaasneva mõju valdkond 1: Mõju riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste asutuste korraldusele ning avaliku sektori kuludele ja tuludele

Muudatuse sihtrühm: Haridus- ja Teadusministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, teised TAI poliitika osapooled

Mõju avaldumine ja hinnang mõju olulisusele. Muudatusel on mõju riigiasutuste korraldusele, kuna hõlmab kahe ministeeriumi, HTM ja MKM, ülesandeid ja protseduure. Eelnõu mõjutab asutuste töökorraldust, kuna teatud küsimustes on edaspidi vaja leida ühised seisukohad ning vastutada ühiselt tööülesannete täitmise eest. Võimalik ebasoovitatav mõju võib avalduda erinevate küsimuste lahendamisega kaasnevas suuremas ajakulus, kuid mõju ennetamiseks looakse regulaarsed koostöökanalid. Muudatuse mõju ulatus on väike, kuna muudatuse osapoolte käitumises ei kaasne, mõju sagedus on keskmine, kuna loodud koostöökanalite kaudu on suhtlemine regulaarne, kuid mitte igapäevane. Kokkuvõttes võib öelda, et muudatuse mõju on pigem ebaoluline.

11.3. Kavandatav muudatus 3: TA rahastamine

11.3.1. Lahendatav probleem: Olemasolevad teaduse rahastusinstrumentid on seaduse tasemel kirjeldatud ebaühtlaselt ja instrumentide otstarve on ebaseelge.

Seaduse tasandil sätestatakse 4 peamist teadus- ja arendustegevuse rahastusinstrumentide kategooriat: tegevustoetus, uurimistoetused, sihttoetused, süsteemitoetused. Seaduses või alamaktides kirjeldatakse iga rahastusinstrumentide kategooria eesmärgid, sihtgrupid, toetatavad tegevused, rahastamise tingimused.

Tegevustoetuse eesmärgiks on teadussüsteemi institutsionaalse järjepidevuse ning kvaliteetse ja mitmekesise teadusbaasi kindlustamine, sh kõrgharidusele vajaliku teadussisendi tagamine. Tegevustoetuse sihtrühmaks on teadus- ja arendusasutused, kes on vähemalt ühes teadusvaldkonnas positiivselt evalveeritud, ning kellega sõlmitakse haldusleping ning rahastamiskokkulepe. Rahastatavate kulude hulgas on personalikulud, nooremteadurite palgakulud, töötajate arengukulud vastavalt asutuse personalipoliitikale, asutuse vajadustest lähtuvad taristukulud, sh amortisatsioon, aparaatuur, teadustööks vajalikud materjalid ja seadmed, asutuse halduskulud (küte, elekter, vesi jne), asutuse põhitegevusega seotud kommunikatsioonikulu, asutuse teadushaldusteenuste arendamine, sh teadmussiirde võimekus, laboriteenused, samuti välisprojektide kaasrahastus ning teaduspublikatsioonide avaldamistasud.

Uurimistoetuste eesmärk on uurija-algatatud kõrgetasemeliste, uuenduslike uurimissuundade arengu tagamine. Uurimistoetuste sihtgrupiks on evalveeritud teadusasutustes töötavad teadlased ning uurimisrühmad. Instrumentide hulka kuuluvad konkurentsipõhised uurimistoetused (stardigrant, rühmagrant, arendusgrant), samuti teaduse tippkeskused. Rahastatavate kulude hulka kuuluvad uurimisprojektide täitjate töötasu, riigieelarvelist toetust saavad doktorant-nooremteadurid (erandkorras), samuti koolitus- ja lähetuskulud, uurimisprojekti elluviimiseks vajalikud materjalid ja seadmed, asutuse üldkululõiv, samuti avaldamistasud. Täpsemad tingimused Eesti Teadusagentuuri nõukogu sõltumatult tuginedes hindamisnõukogu soovitudele ning HTM kooskõlastusele.

Sihttoetuste eesmärgiks on ühiskonna, sh ettevõtluse, nõudlusest tuleneva TA vajaduste rahuldamine. Tegemist on nn ülalt-alla rahastamisega, kus nõudlus TA järele tekib tellimusena teadlastele ja uurimisrühmadele väljastpoolt, kas ettevõtlussektorist või avalikust sektorist. Sihttoetusena jagatakse näiteks ministeeriumite TA meetmete vahendeid, samuti kuuluvad nende alla temaatilised TA programmid (võrdluseks nt RESTA, IT akadeemia teadusmeede) ja sihtgrandid. Rahastatavate kulude hulka kuuluvad uurimisprojektide täitjate töötasu, riigieelarvelist toetust saavad doktorant-nooremteadurid (erandkorras), samuti koolitus- ja lähetuskulud, uurimisprojekti elluviimiseks vajalikud materjalid ja seadmed, asutuse

üldkululõiv, samuti avaldamistasud. Rahastamistingimused on spetsiifilised igale sihttoetuse meetmetele tulenevalt meetme eesmärgist, kuid taotlemine toimuks läbi ETISE. ETAg tagab TA menetlemise kompetentsi.

Süsteemitoetus on mõeldud teadussüsteemi toimimiseks vajaliku institutsionaalse ja tehnilise toetusena. Süsteemitoetus hõlmab lisaks TA asutusutele mitmeid TAI süsteemi osapooli, näiteks Eesti Teaduste Agentuur, Eesti Teaduste akadeemia. Võimalike rahastamismeetmete hulka kuuluvad riiklik teekaardi investeringutoetus ja tuumiktaristu toetus, osalemine rahvusvahelistes teadustaristutes ja koostööprogrammides (nt partnerlused, missioonid), ühislaborite arendus (PPP skeemid), ETAG ja ETA tegevustoetus, ETISE arendus, teaduspreemiad, teadusraamatukogud, ligipääs teadusandmebaasidele, teaduskollektsioonid, teadlase personaalse arenguga seotud mobiilsustoetused, aga ka TAI poliitika seire. Rahastatakse kulusid tulenevalt meetme eesmärgist.

Muudatusega kaasneva mõju valdkond 1: Mõju riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste asutuste korraldusele ning avaliku sektori kuludele ja tuludele

Muudatuse sihtrühm: kõrgkoolid, avaliku sektori TA asutused, ministeeriumid, TA-tegevusi rahastavad asutused

Mõju avaldumine ja hinnang mõju olulisusele.

Sihtrühma jaoks tähendab muudatus suuremat selgust selles osas, mis on ühe või teise rahastusinstrumentide kategooria otstarve ja eesmärk, millised on rahastamise põhimõtted ning mis tingimustel on tagatud ligipääs rahastusinstrumentidele. Kuna see puudutab valdkonda tervikuna ning mõjutab sihtrühmade käitumist, on muudatuse mõju ulatus ja sagedus pigem suur ning muudatus ise olulise mõjuga.

Muudatusega kaasneva mõju valdkond 2: mõju majandusele
Mõju ettevõtete korraldusele

Muudatuse sihtrühm: eraõiguslikud TA asutused

Mõju avaldumine ja hinnang mõju olulisusele:

Eraõiguslike TA-asutuste jaoks tähendab muudatus samuti suuremat selgust rahastusinstrumentide osas, millele eraõiguslikel TA asutustel on ligipääs. Muudatus mõjutab sihtrühmade käitumist, muudatusel mõju ulatus ja sagedus on suur ning muudatus ise olulise mõjuga.

11.3.2. Lahendatav probleem: Baasfinantseerimine ei toeta piisavalt TA-asutuste ja riigi strateegiliste eesmärkide saavutamist ning asutuste põhivaldkondade arendamist.

11.3.2.1. Alternatiiv 1: Riigipoolne rahastamine on tagatud kõigile positiivselt evalveeritud TA-asutusutele, kes täidavad avalikke ülesandeid. Baasfinantseerimine kujundatakse ümber tegevustoetuseks. Asutustega lepatakse kokku tegevustoetuse kasutamise tingimused, vähendatakse aruandluse mahtu ning keskendutakse konkreetsete tegevuste asemel enam oodatavatele tulemustele. Tegevustoetus koosneb eelneva rahastuse mahu põhjal arvatud baasosast (80 % tegevustoetuse kogumahust) ja tulemusosast, mis kujuneb konkreetsete kokkulepitud komponentide põhjal (20 % tegevustoetuse kogumahust). Tegevustoetuse tulemusosa arvutamiseks lisatakse võrrelduna baasfinantseerimise arvutamise kriteeriumitega täiendavaid komponente, mis on seotud TA asutuste poolt loodava avaliku hüvega.

Tegevustoetust eraldatakse kõikidele positiivselt evalveeritud TA asutustele ühtedel alustel ning ühesuguste näitajate põhjal.

Muudatusega kaasneva mõju valdkond 1: Mõju riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste asutuste korraldusele ning avaliku sektori kuludele ja tuludele

Muudatuse sihtrühm: ülikoolid, avaliku sektori TA-asutused

Mõju avaldumine ja hinnang mõju olulisusele: rahastamissüsteemi ümberkorraldamine mõjutab avalikus sektoris tegutsevate teadus- ja arendusasutuste, sh ülikoolide toimimist positiivselt. Stabiilse tegevustoetuse suurenemise järel kasvavad oluliselt asutuste võimalused rahastada pikaajalisi strateegiaid ning luua stabiilsem teadlaskarjääri süsteem. Planeeritava muudatusega tagatakse asutuste rahastamise stabiilsus tegevustoetuse baasosa mahus ning tulemusosa suurus sõltub asutuse tegevusest nendes valdkondades, mis on seaduse või selle alamaktide tasandil kriteeriumitena kokku lepitud (näiteks ettevõtluskoostöö). Uus rahastamissüsteem toetab teadlaskarjääri mudeli rakendamist ning asutustele antav tegevustoetus tagab teadlaste töö stabiilsema rahastamise. Rahastamise süsteemi muudatused toetavad asutuste motivatsiooni ja võimekust ettevõtetega koostööks.

Muudatus eeldab sihtrühma ümberkohanemist ning oluline on asutuste strateegilise planeerimise ning strateegilise juhtimise oskus, sealhulgas võime selgitada strateegilisi otsuseid asutuse kõikidel tasanditel ning saavutada konsensus lahenduste osas.

Ebasoovitavate mõjude risk: kui asutused hakkavad suurenevat tegevustoetust jagama asutuse sees omakorda projektipõhiste toetustena, ei pruugi rahastuse projektipõhisuse probleem teadlaste jaoks leeveneda. Riski maandamiseks on võimalik tegevustoetuse eraldamisel leppida kokku täpsemad tegevustoetuse kasutamise tingimused (sh tagades raha suunatuse asutuse strateegiliste arengueesmärkide täitmiseks). Vastavust riiklikele arengueesmärkidele saab suunata ka tulemuskomponendi indikaatorite valiku kaudu.

Muudatuse mõju ulatus on suur, kuna eeldab sihtrühma ümberkohanemist. Mõju sagedus on keskmine, kuna muudatus mõjutab sihtgruppe regulaarselt. Kokkuvõttes on muudatus olulise mõjuga.

Muudatusega kaasneva mõju valdkond 2: mõju majandusele
Mõju ettevõtete korraldusele

Muudatuse sihtrühm: eraõiguslikud TA-asutused

Mõju avaldumine ja hinnang mõju olulisusele: Tegevustoetuse eraldamine ühetaoliselt kõikidele TA-asutustele olenemata nende juriidilisest vormist võimaldab eraõiguslikel TA-asutustel arendada oma avalikkusele suunatud TA-teenuseid ning rahastada pikaajalisi strateegiaid sarnaselt avaliku sektori TA-asutustega, kelle TA tase on nendega võrreldav. Kuna majandustegevus on eraõiguslike TA-asutuste põhitegevus, siis võib piirangute puudumisel vahendite kasutamisele tekkida majandustegevuse ristsubsideerimise risk. Riskide maandamiseks ning ebaseadusliku konkurentsi vältimiseks on oluline, et nõuded tulude ja kulude eristamiseks, ning reinvesteeringuteks TA-tegevusse oleksid seaduse tasemel jätkuvalt selgelt väljendatud. Muudatus on eraõiguslike TA asutuste jaoks olulise mõjuga. Muudatuse mõju ulatus on suur, kuna eeldab sihtrühma ümberkohanemist. Mõju sagedus on keskmine, kuna muudatus mõjutab sihtgruppe regulaarselt.

11.3.2.2. Alternatiiv 2: Eraõiguslikele TA-asutustele tegevustoetust ei eraldata, kuid neile eraldatakse sihttoetust selgelt defineeritud avaliku hüvega seotud ülesannete täitmiseks.

Seaduses või selle rakendusaktides defineeritakse, mida mõeldakse avaliku hüve all teadus- ja arendustegevuse mõistes.

Muudatusega kaasnev mõju valdkond 1: mõju majandusele

Muudatuse sihtrühm: eraõiguslikud TA-asutused.

Mõju avaldumine ja hinnang mõju olulisusele: 2021. aasta seisuga on Eestis 8 eraõiguslikku positiivselt evalveeritud TA-asutust. Eraõiguslike TA-asutuste osakaal baasfinantseerimisest on viimastel aastatel kasvanud, ulatudes 2021.aastal 8,03 protsendini (3,69 miljonit eurot). Muudatusega kaasneb süsteemi osapoolte jaoks suurem selgus selles osas, mis eesmärgil riik toetab eraõiguslike TA-asutuste tegevust. Juhul kui muudatusega väheneb eraõiguslike TA-asutuste riigipoolne rahastus, võib väheneda ka eraõiguslike TA-asutuste motivatsioon ja võimekus panustada avalikes huvides tehtava TA-elluviimisesse. Eraõiguslikud TA-asutused on oma TA-võimekuse arendamiseks sunnitud panema suuremat rõhku majandustegevusele ning riigil jääb kasutamata eraõiguslikes TA-asutustes leiduv unikaalne kompetents ühiskonna ja majanduse ees seisvate väljakutsete lahendamisel. Riskide maandamiseks peab seaduses olema selgelt väljendatud, mis on avalik hüve, mille pakkumist riik toetab ning eraõiguslikele TA-asutustele tagatud piisavad vahendid kvaliteetse TA-võimekuse ülesehitamiseks ja säilitamiseks riigi jaoks olulistest valdkondades. Muudatus on eraõiguslike TA-asutuste jaoks olulise mõjuga. Muudatuse mõju ulatus on suur, kuna eeldab sihtrühma ümberkohanemist. Mõju sagedus on keskmine, kuna muudatus mõjutab sihtgruppe regulaarselt.

11.3.3. Lahendatav probleem: Baasfinantseerimine ei toeta piisavalt asutuste teadlaskarjääri mudeli toimimist.

11.3.3.1. Alternatiiv 1: TA-asutuste põhilise riigipoolse rahastusinstrumendina nähakse ette tegevustoetus, mille eesmärgiks on teadussüsteemi institutsionaalse järjepidevuse ning kvaliteetse ja mitmekesise teadusbaasi kindlustamine, sh kõrgharidusele vajaliku teadussisendi tagamine. Tegevustoetuse sihtrühmaks on teadus- ja arendusasutused, kes on vähemalt ühes teadusvaldkonnas positiivselt evalveeritud, ning kellega sõlmitakse rahastamiskokkulepe. Asutused on autonoomsed ja otsustavad ise, kui suure osa tegevustoetusest teadlaste töötasudeks määravad.

Muudatusega kaasneva mõju valdkond 1: Mõju riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste asutuste korraldusele ning avaliku sektori kuludele ja tuludele

Muudatuse sihtrühm: avaliku sektori teadus- ja arendusasutused

Mõju avaldumine ja hinnang mõju olulisusele. Nii praeguse baasfinantseerimise kui ka tegevustoetuse üldine eelarve on seotud teadus- ja arendustegevusele eraldatavate vahenditega (1% SKPst). Personalikulude osakaal baasfinantseerimisest on asutuste ja ka aastate lõikes olnud väga erinev, ulatudes 13-48% aastate lõikes ja 13-94% asutuste lõikes (2014-2019). Baasfinantseerimise asendamisel tegevustoetusega, kus 80% ulatuses säilib asutuse rahastamise osakaal tegevustoetuse üldisest mahust ning 20% ulatuses sõltub saadav tegevustoetus asutuse tulemustest, ei muutu tõenäoliselt oluliselt asutuste käitumine. Asutuste senine käitumine on näidanud, et personalikulude osakaal tegevustoetusest, seda eriti suuremate ülikoolide osas, jääb tagasihoidlikuks. Kuna tegevustoetuse maht on ka vahendite lisandudes piiratud, jätkavad asutused riigipoolsete piirangute puudumisel teadlaste personalikuludele praktikat, kus esmajoones kaetakse asutuse ülalpidamise ja investeringutega seotud kulud ning akadeemiliste töötajate töötasu tuleb enamjaolt projektipõhistest vahenditest. Muudatuse mõju ulatus on

keskmine, kuna sellega ei kaasne vajadust sihtgruppide töö oluliseks ümberkorraldamiseks. Muudatuse mõju sagedus on keskmine, kuna muudatuse mõju sihtgruppidele on regulaarne, kuid mitte igapäevane. Kokkuvõttes on muudatus pigem olulise mõjuga.

Muudatusega kaasneva mõju valdkond 2: sotsiaalsed mõjud.

Muudatuse sihtrühm: teadlased ja teadustöötajad avalikus sektoris

Mõju avaldumine ja hinnang mõju olulisusele. Uuringu „Akadeemilised töötajad teadmusühiskonnas“ kohaselt tunneb 71 % teadustöötajatest, et nende töö ei ole turvaline ning nad muretsevad töökoha kaotuse üle. Enamus neist on siiski valmis jätkama tööd samas asutuses. Töötajaid motiveerib akadeemilist karjääri jätkama eelkõige huvitav töö (84%), õppimine ja pädevuste arendamine (92%) ja sõltumatus teadus- ja õppetöös (90%). 35% akadeemilistest töötajatest kaalub töökohalt lahkumist ning siirdumist akadeemilisele tööle välismaal või mitteakadeemilist karjääri. Euroopa Hartas Teadlastele ja teadlaste töölevõtmise juhendis on öeldud, et tööandjad ja/või rahastajad peaksid tagama, et teadlaste tööalaseid saavutusi ei kahjustaks nendega sõlmitud lepingute ebastabiilsus, ning peaksid seega tegema kõik enesest oleneva, suurendamaks teadlaste töötingimuste stabiilsust. Eesti on võtnud suuna teadmispõhisele majandusele ning seega hakkab ilmselt lähitulevikus kasvama teadlaste arv erasektoris. Kuna doktorikraadiga inimeste arv ei ole viimastel aastatel oluliselt kasvanud, saab tendentsiks olema ilmselt teadlaste liikumine avalikust sektorist erasektorisse. See omakorda toob kaasa TA asutustes tehtava teadus- ja arendustegevuse vähenemise, mis pikas perspektiivis võib ohustada teadustööks vajaliku kriitilise massi olemasolu, samuti tehtava teadustöö valdkondlikku mitmekesisust. Mõju on oluline, kuna puudutab kõiki avaliku sektori TA-asutustes töötavaid teadustöötajaid, samuti on mõju avaldumise sagedus suur, kuna see mõjutab teadlaste töökohtade turvalisust.

Muudatusega kaasneva mõju valdkond 3: mõju majandusele.

Muudatuse sihtrühm: ettevõtted

Mõju avaldumine ja hinnang mõju olulisusele.

Erasektoris töötas 2019. aastal 2030 teadlast. APIKS uuringu kohaselt on ligikaudu 15% avalikus sektoris töötavatest akadeemilistest töötajatest valmis akadeemiliselt töölt lahkuma. Kui eeldada, et need töötajad asuvad tööle erasektorisse teadlase ametikohale, suureneks erasektoris töötavate teadlaste arv ligikaudu 440 teadlase võrra ehk 21,9 %. Samas on ettevõtete huvi teadlasi palgata ning TA tegevustega tegeleda pigem väike, seega on tõenäosus teadlaste arvu hüppeliseks kasvuks ettevõtetes pigem väike.

Mõju ulatus on keskmine, kuna eeldab sihtgrupilt mõningast ümberkohanemist. Muudatuse mõju sagedus on väike, kuna ei mõjuta sihtgruppi igapäevaselt. Kokkuvõttes on muudatuse mõju pigem ebaoluline.

11.3.3.2. Alternatiiv 2: Teadlaste karjäärimudelit rahastatakse tegevustoetusest, seaduses või selle alamaktides sätestatakse, et iga avaliku sektori TA asutusega räägitakse eraldi läbi, kui suure osa tegevustoetusest peavad asutused minimaalselt eraldama akadeemiliste töötajate töötasudeks.

Muudatusega kaasneva mõju valdkond 1: Mõju riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste asutuste korraldusele ning avaliku sektori kuludele ja tuludele

Muudatuse sihtrühm: avaliku sektori TA asutused

Mõju avaldumine ja hinnang mõju olulisusele.

Sarnaselt kõrghariduses rakendatule lepitakse asutusega kokku asutuse kohustused ja nende täitmiseks määratav toetus. Asutustega sõlmitakse igal kalendriaastal rahastuskokkulepe, milles läbirääkimiste käigus lepitakse muuhulgas kokku selles, kui suur osa tegevustoetusest läheb akadeemiliste töötajate töötasudeks. Aruandluse korda personalikulude osas võrrelduna baasfinantseerimise aruandlusega ei ole kavas muuta, seega on personalikulude suurus igaaastaste läbirääkimiste objektiks. Muudatusega kaasneb asutuste mõningane halduskoormuse tõus, kuna asutused peavad töötasudeks mineva osa eelarves ette planeerima. Kui läbirääkimiste käigus selgub, et asutus peab suunama tegevustoetusest akadeemiliste töötajate töötasudeks suurema osa kui eelnevatel aastatel või kui asutus ise algselt planeeris, tuleb leida võimalusi muude kulude katmiseks teistest allikatest. Samas on rahastamise stabiilsuse korral asutustel võimalik üles ehitada karjäärimudel ning rahastada tegevustoetusest teadlaste püsitöökohti. Muudatuse mõju on oluline, kuna puudutab kõiki avaliku sektori TA asutusi. Muudatuse mõju ulatus on suur, kuna eeldab sihtrühma kohanemist, samuti on keskmine muudatuse mõju sagedus, kuna see puudutab sihtrühma regulaarselt.

Muudatusega kaasneva mõju valdkond 2: sotsiaalsed mõjud.

Muudatusel võib olla mõju töötajate kindlustunde kasvule, et nende töö on stabiilne.

Muudatuse sihtrühm: teadlased ja teadustöötajad avalikus sektoris

Mõju avaldumine ja hinnang mõju olulisusele.

Eeldusel, et tegevustoetuse üldine maht ja asutuse osakaal tegevustoetusest muudatuse sisseviimisega oluliselt ei muutu ning läbirääkimiste tulemusena töötasule minevat osa tegevustoetusest ei vähendata, suureneb akadeemiliste töötajate (teadlaste) kindlustunne töökohta stabiilsuse osas avaliku sektori TA asutustes. Teadlastel suureneb kindlustunne, et kui projektipõhiste vahendite saamine mõnel aastal ebaõnnestub, on neil võimalik akadeemilist karjääri jätkata. Asutustes on võimalik üles ehitada stabiilsel rahastusallikal põhinev karjäärimudel, mis võimaldab teatud osale teadlastest (tenuur) püsirahastusega töökohti. Muudatuse mõju ulatus on keskmine, kuna eeldab sihtgrupilt kohanemist. Muudatuse mõju sagedus on samuti keskmine, kuna töösuhete muutmine ei ole igapäevane tegevus. Kokkuvõttes on muudatuse mõju sihtgrupi jaoks oluline.

Muudatusega kaasneva mõju valdkond 3: mõju majandusele

Muudatuse sihtrühm: ettevõtted

Mõju avaldumine ja hinnang mõju olulisusele.

Teadlaste osakaal erasektoris on oluliselt väiksem kui innovatsiooniliidrite ja tugevate innovaatorite hulgas. Ettevõtete vähene innovatiivsus on saanud takistuseks majandusearengule, kuid teadlaste vähesus on üks põhjustest, miks ettevõtted TA-tegevusega ei tegele. Muudatus suurendab avalikus sektoris töötavate teadlaste ja teiste teadustöötajate kindlustunnet ning kindlustunde suurenedes teadlased pigem jätkavad töötamist avaliku sektori TA asutustes. Samas moodustab tegevustoetus ka edaspidi paljude TA asutuse tuludes suhteliselt väikese osa ning ei taga kõikidele teadlastele töökohta avaliku sektori TA asutuses. Seega on ka edaspidi võimalik ja soositud teadlaste liikumine teistesse sektoritesse, sealhulgas erasektoris. Muudatuse mõju ulatus sihtgrupile on pigem väike, kuna akadeemilise karjääri atraktiivsuse suurenedes on teadlaste liikumine erasektoris pigem vähene. Muudatuse mõju

sagedus on samuti pigem väike, kuna teadlased liiguvad eraettevõttesse pigem harva. Kokkuvõttes on muudatuse mõju sihtrühma jaoks ebaoluline.

11.3.4. Lahendatav probleem: Erinevad TA süsteemi osapooled rahastavad teadus- ja arendustegevust erinevatel alustel.

Ministeeriumitel ja nende rakendusasutustel on valdkondliku TA rahastamise korraldamisel edaspidi võimalus toe saamiseks pöörduda ETAGi poole. Seaduses sätestatakse Eesti Teadusagentuuri ühe ülesandena ministeeriumite nõustamine ning valdkondlike teadus- ja arendustegevuse programmide ja sihttoetusgrantide taotlusvoorude ja hindamise läbiviimine vastavalt valdkondlike ministeeriumite soovidele ja vajadustele.

Muudatusega kaasneva mõju valdkond 1: Mõju riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste asutuste korraldusele ning avaliku sektori kuludele ja tuludele

Muudatuse sihtrühm: avaliku sektori TA asutused

Mõju avaldumine ja hinnang mõju olulisusele

Avaliku sektori TA asutustele TA teenuste pakkujatena on erinevate taotlusvoorude puhul tagatud sarnased tingimused taotluste esitamisel ning puudub vajadus kohaneda iga ministeeriumi poolt esitatavate erinevate tingimustega. Võimalusel toimub taotlemine TA asutustele tuttavas (ETISE) keskkonnas. Muudatuse mõju ulatus sihtgrupi jaoks on väike, kuna ei eelda sihtgrupilt olulist ümberkohanemist. Muudatuse mõju sagedus on keskmine, kuna TA rahastamine teiste ministeeriumite poolt pole regulaarne, kuid siiski piisavalt sage tegevus. Kokkuvõttes on muudatuse mõju sihtgrupile väheoluline.

Muudatuse sihtrühm: ministeeriumid, toetusi vahendavad asutused

Mõju avaldumine ja hinnang mõju olulisusele.

ETAGi tugi nõustamise ning vajadusel voorude läbiviija ja programmide haldajana vähendab ministeeriumite ning nende asutuste halduskoormust konkurentsipõhiste TA instrumentide rakendamisel, arvestades ministeeriumite erinevaid vajadusi ja tingimusi. Asutustel on võimalik TA-toetuste andmisel kasutada ETIS-e taotluskeskkonda ning saada infot erinevatest meetmetest, sh baasfinantseerimisest/tegevustoetusest ning välistest allikatest rahastatud uurimisteede kohta. Võimalik on ministeeriumi teemade lisamine ETAG-i poolt läbiviidava sihtgrandi või uurimistoetuste taotlusvooru. Muudatuse mõju ulatus on keskmine, kuna eeldab sihtgrupilt mõningast ümberkohanemist, kuid sellega ei kaasne eeldatavalt kohanemiskulusi. Muudatuse mõju sagedus on keskmine, kuna TA rahastamine ei ole ministeeriumite jaoks igapäevane, kuid on siiski regulaarne tegevus. Muudatusel on oluline mõju, kuna see annab võimaluse kõigile ministeeriumitele kasutada ETAGi pädevust TA rahastamisel.

Muudatuse sihtrühm: Eesti Teadusagentuur

Mõju avaldumine ja hinnang mõju olulisusele

Eesti Teadusagentuur saab juurde täiendava tööülesande seoses ministeeriumite ja nende allasutuste toetamisega TA rahastusinstrumentide rakendamisel. Ministeeriumite toetamisel lähtub ETAG konkreetse ministeeriumi vajadustest, pakkudes vajadusel nõustamist või konkreetse taotlusvooru ja programmide läbiviimist. Täiendavate tööülesannete täitmine eeldab poolt täiendavat inimressurssi ETAGis. Muudatuse mõju ulatus on keskmine, kuna eeldab töö mõningast ümberkorraldamist ETAGis. Muudatuse mõju sagedus on keskmine, kuna

valdkondlike ministeeriumite nõustamine ja TA rahastamisega seotud tegevuste elluviimine ei ole regulaarne tegevus. Sihtgrupi jaoks on tegemist olulise mõjuga muudatusega.

11.3.5. Lahendatav probleem: Teadusrahastuse kasv motiveerib üha uusi asutusi taotlema evalveerimist eesmärgiga saada osa riigipoolsest rahastamisest.

TAKSis on kavas sätestada evalveerimise, sealhulgas korralise evalveerimise läbiviimine ETAGi ülesandena. Korralise evalveerimise regulatsiooni ei ole kavas seaduse tasemel muuta. Evalveerimise korraldus on kavas ka edaspidi reguleerida ministri määrusega ning sätestada selles, et evalveerimise korra ja hindamisjuhendi kinnitab evalveerimise korraldaja kooskõlastatult Haridus- ja Teadusministeeriumiga. Säilib põhimõte, et korraline evalveerimine toimub seitsmeaastaste tsüklitena. Kuivõrd korraline evalveerimine toimub tsüklitena, vaadatakse evalveerimise sisu ja korraldus iga uue evalveerimise vooru ettevalmistamisel üle, lähtudes vahepealsel perioodil toimunud rahvusvahelistest ja muudest arengutest teaduse kvaliteedi hindamisel. Kuna TA rahastamine on seotud evalveerimisega, tagab positiivne evalveerimine riigipoolse tegevustoetuse järgmiseks 7 aastaks, mistõttu on eriti oluline hinnata, kas asutuse inim- ja raharessurss ning kasutamata potentsiaal, samuti valdkondlik perspektiiv, on piisavad, et tagada jätkuvalt kõrge teadus- ja arendustegevuse kvaliteet ning maht, samuti piisavalt kõrge ühiskondlik mõjukus.

Muudatusega kaasneva mõju valdkond 1: Mõju riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste asutuste korraldusele ning avaliku sektori kuludele ja tuludele

Muudatuse sihtrühm: positiivselt evalveeritud TA asutused

Mõju avaldumine ja hinnang mõju olulisusele

Kuna Eesti Teadusagentuur on ka enne seaduse muutmist olnud evalveerimise korraldajaks, ei too ETAGi uue ülesande sätestamine seaduse tasandil asutuste jaoks kaasa olulisi muutusi. Järgmine korraline evalveerimine on planeeritud aastaks 2024 ning juhul kui muudetakse evalveerimise kriteeriume, võib sellel potentsiaalselt olla mõju asutuste evalveerimise tulemustele ning evalveeritud TA asutuste arvule. Muudatuse mõju ulatus on väike, kuna evalveerimise korralduses olulisi muutusi ei planeerita. Muudatuse mõju sagedus on väike, kuna evalveerimine toimub voorudena ja otsus asutuste evalveerimise kohta kehtib 7 aastat. Kokkuvõttes on tegemist sihtgrupi jaoks ebaolulise mõjuga.

Muudatuse sihtrühm: Eesti Teadusagentuur

Mõju avaldumine ja hinnang mõju olulisusele

Muudatus ei avalda olulist mõju Eesti Teadusagentuuri töökorraldusele, kuna ETAG on ka seni olnud evalveerimise läbiviija. Muudatusega kaob edaspidi vajadus ETAGi igakordseks volitamiseks evalveerimist läbi viima. Muudatuse mõju ulatus on väike, kuna ETAGi roll evalveerimise korraldajana oluliselt ei muutu. Muudatuse mõju sagedus on väike, kuna evalveerimine ei ole igapäevane tegevus. Kokkuvõttes on muudatusel ebaoluline mõju.

Muudatusega kaasneva mõju valdkond 2: mõju majandusele.

Muudatuse sihtrühm: ettevõtted, kelle põhikirjaliseks tegevuseks on TA tegevus

Mõju avaldumine ja hinnang mõju olulisusele

Muudatus ei mõjuta evalveerimise korraldust nende ettevõtete jaoks, kelle põhikirjaliste tegevuste hulgas on teadus- ja arendustegevus ning kes esitavad taotluse asutuse evalveerimiseks. Muudatuse mõju ulatus on väike, kuna evalveerimise korralduses olulisi muudatusi ei planeerita. Muudatuse mõju sagedus on väike, kuna evalveerimine toimub voorudena ja otsus asutuste evalveerimise kohta kehtib 7 aastat. Kokkuvõttes on tegemist sihtgrupi jaoks ebaolulise mõjuga.

11.3.6. Lahendatav probleem: Evalveerimata asutustel puudub ligipääs TA rahastusinstrumentidele.

Iga rahastusmeetme regulatsioonides (rakendusaktid, meetme tingimused) sätestatakse, millistel asutustel või millistes asutustes töötavatel teadlastel ning millistel tingimustel on ligipääs konkreetsele rahastusinstrumendile. Evalveerimata asutuste poolt tehtava teadus- ja arendustegevuse kvaliteet tagatakse konkurentsipõhistes instrumentides taotluste hindamisega ekspertide poolt, kus madala teadusliku kvaliteediga uuringuid rahastatavate projektide hulka ei arvata.

Muudatusega kaasneva mõju valdkond 1: Mõju riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste asutuste korraldusele ning avaliku sektori kuludele ja tuludele

Muudatuse sihtrühm: asutused, kellele on seadusandliku aktiga ette nähtud kohustus tegeleda teadus- ja arendustegevusega, sealhulgas riigi rakenduskõrgkoolid, HTM hallatavad rakenduskõrgkoolid, erarakenduskõrgkoolid, samuti uuringutega tegelevad riigiasutused.

Mõju avaldumine ja hinnang mõju olulisusele

Kavandatav muudatus avaldab positiivset mõju TA valdkonna arengule asutustes, kus TA on küll seadusega ettenähtud kohustus, kuid mida riigieelarvelistest vahenditest seni ei ole rahastatud, kuna nad ei ole evalveeritud. TA tegevuse areng on väga kiire ning riigile ja majandusele oluline kompetents võib asuda asutuses, mida ei ole erinevatel põhjustel evalveeritud. Evalveerimine on aja- ja ressursimahukas tegevus ning iga mingit kindlat kompetentsi omava asutuse evalveerimine võib olla ebamõistlik. Selliste riskide maandamiseks nähakse teatud rahastamisinstrumentide puhul ette võimalus kaasata ka evalveerimata TA asutusi (nt sihttoetused), et tagada parima olemasoleva kompetentsi kasutamine vajaliku teadustegevuse läbiviimiseks. Mõju avaldumise ulatus on keskmine, kuna eeldab sihtgrupilt ümberkohanemist, kuid eeldatavalt ei too kaasa kohanemiskulusi. Mõju avaldumise sagedus on keskmine, kuna rahastuse taotlemine rahastusinstrumentidest on sage, kuid mitte igapäevane tegevus. Kokkuvõttes on sihtgrupi jaoks tegemist olulise mõjuga.

11.4. Kavandatav muudatus 4 Teadus- ja arendusasutused

11.4.1. Lahendatav probleem: Teadus- ja arendusasutuse mõiste ning selle defineerimise otstarve ei ole piisavalt selge

Teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduses muudetakse teadus- ja arendusasutuse mõistet. Olulise tunnuseks lisatakse, et teadus- ja arendusasutus peab olema vähemalt ühes valdkonnas positiivselt evalveeritud. Teadus- ja arendusasutuse mõiste juurest jäetakse ära sätted, mis viitavad asutuste kohustustele seoses riigipoolse rahastamisega (teadustulemuste avalikustamine, kasumi reinvesteering, majandustegevuse eristamine raamatupidamises). Need kehtestatakse seaduses eraldi rahastamise peatükis või sätestatakse viitena konkurentsiseaduse 6.peatükile, mis käsitleb riigiabi. Säilitatakse sätted, mis puudutavad

teadus- ja arendusasutuste põhitegevusi ja põhitegevustega kaasnevaid tegevusi, samuti sätteid, mis puudutavad teadustööks vajaliku personali ja taristu olemasolu.

Muudatusega kaasneva mõju valdkond 1: Mõju riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste asutuste korraldusele ning avaliku sektori kuludele ja tuludele

Sihtrühm: avaliku sektori TA asutused

Mõju avaldumine ja hinnang mõju olulisusele: muudatused ei too kaasa täiendavaid kohustusi ja tegevusi juba evalveeritud TA-asutustele, kuna põhimõttelisi muudatusi olulistest asutustele kehtestatavates tingimustes ei tehta. Korralise evalveerimise tulemused kehtivad kuni uue korralise evalveerimise vooruni.

Kuna kehtiv regulatsioon ei anna asutustele, mis vastavad küll seaduses TA-asutustele kehtestatud tingimustele, kuid ei ole evalveeritud, seoses nende kvalifitseerumisega TA-asutuseks mingeid eeliseid, siis ei mõjuta regulatsiooni muudatus nende asutuste tegevust. Mõju avaldumise ulatus on väike, kuna ei too sihtrühmale kaasa vajadust muuta töökorraldust. Mõju avaldumise sagedus on väike, kuna TA-asutuse nimetuse andmine on seotud evalveerimisega, mis on vooruline tegevus. Kokkuvõttes on sihtrühma jaoks tegemist ebaolulise mõjuga.

Sihtrühm: TA-tegevusi rahastavad asutused

Mõju avaldumine ja hinnang mõju olulisusele

Muudatus tähendab rahastavate asutuste jaoks suuremat selgust selles osas, missuguseid asutusi saab pidada TA-asutusteks, ning kindlustunnet, et nende asutuste TA-tegevuste kvaliteet on kindlal tasemel. Mõju avaldumise ulatus on väike, kuna ei too kaasa olulisi ümberkorraldusi sihtgruppide töös. Mõju avaldumise ulatus on keskmine, kuna TA-tegevuste rahastamine ning seega hindamine, kas tegemist on TA-asutusega, toimub piisava regulaarsusega. Kokkuvõttes on tegemist ebaolulise mõjuga.

Muudatusega kaasneva mõju valdkond 2: Mõju majandusele
Mõju ettevõtte tegevusele

Sihtrühm: eraõiguslikud teadusasutused ja ettevõtted

Mõju avaldumine ja hinnang mõju olulisusele: muudatused ei too kaasa täiendavaid kohustusi ja tegevusi juba evalveeritud ja evalveerimist taotlele soovivatele eraõiguslikele TA-asutustele, kuna põhimõttelisi muudatusi olulistest asutustele kehtestatavates tingimustes ei tehta. Samuti ei muutu olukord ettevõtete jaoks, kelle põhikirjaliste tegevuste hulgas on TA-tegevus, kuna enamik TA meetmetest on nii praegu kui ka tulevikus suunatud evalveeritud TA-asutustele. Muudatuse mõju ulatus on väike, kuna ei too sihtgrupi jaoks kaasa muudatusi töökorralduses. Muudatuse mõju sagedus on keskmine, kuna TA-tegevuse rahastamiseks on mitmeid võimalusi. Kokkuvõttes on tegemist ebaolulise mõjuga.

11.5. Kavandatav muudatus 5 Teaduseetika

11.5.1. Lahendatav probleem: Erinevate osapoolte vastutused ja rollid eetilise teadus- ja arendustegevuse tagamisel on ebaselged ja vajavad reguleerimist

TAKSis sätestatakse teadus- ja arendustegevusega tegelevatele isikutele ning nende tööandjatele kohustus järgida valdkonna üldtunnustatud teaduseetika norme ning Eesti hea

teadustava. SA Eesti Teadusagentuuri ülesandena sätestatakse teaduseetika valdkonna koordineerimine. Täiendavalt reguleeritakse alamaktis teaduseetika valdkonna korraldus ning TA süsteemi osapoolte kohustused ja õigused.

Muudatusega kaasneva mõju valdkond 1: Sotsiaalsed ja demograafilised mõjud, mõju haridusele ja kultuurile

Sihtrühm: TA-ga tegelevad asutused ja ettevõtted, positiivselt evalveeritud TA asutused, TA-d tellivad ja rahastatavad asutused, SA Eesti Teadusagentuur

Mõju avaldumine ja hinnang mõju olulisusele:

Muudatus omab positiivset mõju teadus- ja arendustegevusele ning teadmispõhise ühiskonna arengule. Muudatusega tagatakse, et Eestis läbiviidava teadus- ja arendustegevuse puhul järgitakse teaduseetika norme ning Eesti head teadustava, tõstes sellega teadus- ja arendustegevuse usaldusväarsust ning vähendades teaduseetika väärkäitumisjuhtumite tekkimist. Teaduseetika valdkonda koordineeriva asutuse määramine võimaldab valdkonda tõhusamalt edendada ja suunata. Muudatuse ulatus on keskmine. Muudatus võib tuua sihtrühma käitumises esile muutusi, kuid eeldatavasti teaduseetika norme juba suuresti järgitakse, mistõttu ei kaasne muudatuse elluviimisega sihtrühmal kohanemiskursi. Muudatuse sagedus on keskmine, teaduseetika valdkonnaga kokkupuude on sihtrühmal regulaarne. Kokkuvõttes on muudatus oluline.

Muudatusega kaasneva mõju valdkond 2: Mõju riigiasutustele ja kohaliku omavalitsuse asutuste töökorraldusele ning avaliku sektori kuludele ja tuludele

Sihtrühm: SA Eesti Teadusagentuur

Mõju avaldumine ja hinnang mõju olulisusele:

ETAg-i vastustusalasasse lisandub uus tegevusvaldkond, mille tõttu tõuseb asutuse töökoormus, asutus peab hakkama osutama uusi teenuseid ning kasvavad asutuse kulud. Muudatus võib vajada ETAg-is täiendava personali palkamist, uue struktuuriüksuse loomist või olemasoleva töökorralduse ümberkorraldamist. Muudatuse ulatus ja sagedus on keskmine, kuna uue valdkonna teenuste pakkumine toob kaasa muutusi sihtrühma tegevuses. Seega on muudatus sihtrühma jaoks oluline.

Sihtrühm: positiivselt evalveeritud avaliku sektori TA-asutused

Mõju avaldumine ja hinnang mõju olulisusele:

Muudatuse tulemusena tekib positiivselt evalveeritud TA asutustele täiendavad kohustused ning ülesanded. Asutused vastutavad oma töötajate teaduseetika-alase pädevuse ning valdkonna teaduseetika normide ja Eesti hea teadustava järgimise eest. Muudatuse tõttu tuleb asutustel luua sisemised korrad ning järelevalvemehhanismid, seega võib asutustes vähesel määral suurendada halduskoormust. Muudatuse ulatus on keskmine, sihtrühma tegevuses kaanevad muutused, mis eeldatavasti ei põhjusta kohanemiskursi. Muudatuse sagedus on keskmine, asutustel tuleb edaspidi regulaarselt tagada teaduseetika põhimõtete järgmine teadustöös. Kokkuvõttes võib muudatust pidada sihtrühma jaoks oluliseks.

11.6. Kavandatav muudatus 6 Avatud teadus

11.6.1. Lahendatav probleem: Teadustulemuste avalikuks tegemine ei ole süsteemne kohustus

TAKSis sõnastatakse TA tegevuse läbiviija ja tema tööandja kohustus teha avaliku sektori vahenditest rahastatud TA-tegevuse tulemusel loodud publikatsioonid ja teadusandmed avalikkusele kättesaadavaks. Erandiks on intellektuaalomandi kaitsmisest tingitud huvid ja tundlike isikuandmete kaitsesest tulenevad põhjused.

Muudatusega kaasneva mõju valdkond 1: Mõju riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste asutuste korraldusele ning avaliku sektori kuludele ja tuludele

Sihtrühm: TA-asutused

Mõju avaldumine ja hinnang mõju olulisusele:

Teadustulemuste kättesaadavaks tegemine süsteemse kohustusena toob TA-asutustele juurde täiendavaid ülesandeid ja tõstab mõnevõrra halduskoormust. TA-asutus peab tagama asutusesiseste projektide publikatsioonide ja teadusandmete kättesaadavuse, samuti toetama teadlast publitseerimisel autoriõiguste teemal, vältimaks õiguste võõrandamist. Samuti on asutuse kohustus avatud teaduse alase teadlikkuse tõstmine ja oskuste arendamine. Muudatus mõjutab TA-asutuste kulusid. Mõju avaldumise ulatus on keskmine, kuna toob kaasa muudatused sihtrühma käitumises, kuid mitte kohanemiskulud. Mõju avaldumise sagedus on keskmine, kuna teadustulemuste ja andmete avaldamisega tegeletakse regulaarselt, kuid mitte igapäevaselt. Kokkuvõttes on muudatuse mõju oluline.

Sihtrühm: ETAG ja teised TA-tegevust rahastavad organisatsioonid

Mõju avaldumine ja hinnang mõju olulisusele:

Rahastavad organisatsioonid arvestavad avatud teaduse põhimõtteid ning kujundavad uurimistoetuste tingimused vastavalt. Rahastavate organisatsioonide täiendavaks ülesandeks on ka avatud teadusandmete seire. Mõju avaldumise ulatus on keskmine, sest asutused peavad täiustama avatud teaduse põhimõtte järgimisega protseduure ning saavad juurde täiendavaid ülesandeid seire osas. Mõju avaldumise sagedus on keskmine, kuna avatud teaduse küsimustega tegeletakse regulaarselt. Muudatusel on oluline mõju sihtrühmadele.

Muudatusega kaasneva mõju valdkond 2: Mõju majandusele

Mõju ettevõtte tegevusele

Sihtrühm: TA-ga tegelevad ettevõtted

Mõju avaldumine ja hinnang mõju olulisusele:

Teadustulemuste ja teadusandmete kättesaadavaks tegemine aitab kaasa ettevõtete teadusmahukaks muutumisele. Ligipäas teadustulemustele on üheks eelduseks ka ettevõtte sees toimuvale TA-tegevusele. Mõju avaldumise ulatus on keskmine, kuna muudatus mõjutab sihtrühma käitumist. Mõju avaldumise ulatus on keskmine, kuna teadustulemuste ja andmetega tegeleb sihtrühm piisava regulaarsusega. Kokkuvõttes võib öelda, et muudatuse mõju sihtrühmale on oluline.

Sihtrühm: eraõiguslikud TA-asutused

Mõju avaldumine ja hinnang mõju olulisusele: Teadustulemuste kättesaadavaks tegemine süsteemse kohustusena toob TA-asutustele juurde täiendavaid ülesandeid ja tõstab mõnevõrra halduskoormust. TA-asutus peab tagama asutusesiseste projektide publikatsioonide ja teadusandmete kättesaadavuse, samuti toetama teadlaste publikatsioonide autoriõiguste teemal, vältimaks õiguste võõrandamist. Samuti on asutuse kohustus avatud teaduse alase teadlikkuse tõstmine ja oskuste arendamine. Muudatus mõjutab TA-asutuste kulusid. Mõju avaldumise ulatus on keskmine, kuna toob kaasa muudatused sihtrühma käitumises, kuid mitte kohanemisraskused. Mõju avaldumise sagedus on keskmine, kuna teadustulemuste ja andmete avaldamisega tegeletakse regulaarselt, kuid mitte igapäevaselt. Kokkuvõttes on muudatuse mõju oluline.

11.6.2. Lahendatav probleem: Eestis puudub ühtne andmehalduse ja andmete säilitamise süsteem.

11.6.2.1. Alternatiiv 1. Riigi eestvedamisel luuakse üks keskne ja institutsionaalselt iseseisev asutus (riigiasutus, sihtasutus, mittetulundusühing, uus üksus olemasoleva asutuse koosseisus), mille ülesanne on tagada andmehalduse ja andmete säilitamise teenuste tagamine. Seaduses või selle alamaktides sätestatakse, mis mahus võtab andmete haldamise ja säilitamisega seotud ülesanded enda kanda keskne asutus ja mis on TA-asutuste roll. Eesti teadussüsteemis on keskne strateegiline taristu planeerimise vahend Eesti teadustaristu teekaart. Avatud teaduse taristud Eestis on Eesti Teadusinfosüsteem (ETIS), mille üks roll on olla metaandmete andmebaasiks, kus saab teha kättesaadavaks ilmunud publikatsioonide isearhiveerimise teel, ning Eesti Teadusarvutuste Infrastruktuur (ETAIS), mis pakub kõrgjõudlusega arvutusvõimsust ning tagab võimalikule kesksele repositooriumile ja paljudele teistele teaduse infrastruktuuridele riistvarateenust. Asutus (kompetentsikeskus) ehitatakse võimalikult palju üles juba olemasolevale taristule ja kompetentsile (DataCite Eesti, teadusraamatukogud, ETAIS jt).

Muudatusega kaasneva mõju valdkond 1: Mõju riigiasutuste ja KOV asutuste korraldusele ning avaliku sektori tuludele ja kuludele

Sihtrühm: avalik sektor

Mõju avaldumise sagedus ja ulatus: Uue üksuse loomisega saavutatakse, et kogu andmete haldamise ja säilitamisega seotud teenus on koondatud ühte keskselt juhitud ja kontrollitud asutusse. Andmete haldamine ja säilitamine toimib ühtsetel alustel, sh järgitakse ühtseid kvaliteedinõudeid. Uue üksuse loomisega kaasnevad nii personali- kui taristukulud. Muudatuse mõju ulatus on keskmine, kuna luuakse uus, uute ülesannetega üksus. Muudatuse mõju sagedus on keskmine, kuna avatud teaduse põhimõtete järgimine ning seire on süsteemne kohustus. Kokkuvõttes on muudatuse mõju sihtrühmale oluline.

Sihtrühm: avaliku sektori TA-asutused

Mõju avaldumise ulatus ja sagedus: Teadusasutustel saavad kasutada keskse üksuses andmehalduse alaseid tugiteenuseid ja kompetentsi. Asutustel ei ole vaja luua ja ülal pidada mastaapseid institutsionaalseid repositooriume. Mõju avaldumise ulatus on keskmine, kuna sellega kaasnevad sihtrühmi jaoks muudatused, kuid eeldatavalt mitte kohanemisraskused. Mõju avaldumise sagedus on keskmine, kuna avatud teaduse põhimõtete järgimine on süsteemne tegevus. Kokkuvõttes võib öelda, et muudatuse mõju on sihtrühma jaoks oluline.

Muudatusega kaasneva mõju valdkond 2: Mõju majandusele
Mõju ettevõtte tegevusele

Sihtrühm: TA-ga tegelevad ettevõtted

Mõju avaldumine ja hinnang mõju olulisusele:

Teadusandmete paiknemine ühes repositooriumis aitab kaasa teadusandmete paremale kättesaadavusele ja suuremale kasutusele ettevõtete poolt. Andmete kasutamise eelduseks ettevõtete poolt on ettevõtete teadlikkus avatud juurdepääsu võimalustest. Mõju avaldumise ulatus on keskmine, kuna muudatus mõjutab sihtrühma käitumist. Mõju avaldumise ulatus on keskmine, kuna teadustulemuste ja -andmetega tegeleb sihtrühm piisava regulaarsusega. Kokkuvõttes võib öelda, et muudatuse mõju sihtrühmale on oluline. Vt eelmine probleem

Sihtrühm: eraõiguslikud TA-asutused

Mõju avaldumise ulatus ja sagedus: Teadusasutused saavad kasutada keskse üksuses andmehalduse alaseid tugiteenuseid ja kompetentsi. Asutustel ei ole vaja luua ja ülal pidada mastaapseid institutsionaalseid repositooriume. Mõju avaldumise ulatus on keskmine, kuna sellega kaasnevad sihtgrupi jaoks muudatused, kuid eeldatavalt mitte kohanemiskulused. Mõju avaldumise sagedus on keskmine, kuna avatud teaduse põhimõtete järgimine on süsteemne tegevus. Kokkuvõttes võib öelda, et muudatuse mõju on sihtrühma jaoks oluline.

11.6.2.2. Alternatiiv 2. TA-asutuste eestvedamisel luuakse konsortsium, kus ühiselt jagatakse vastutus, lepatakse kokku tegevustes ning kulumudelid.

Muudatusega kaasneva mõju valdkond 1: Mõju riigiasutuste ja KOV asutuste korraldusele ning avaliku sektori tuludele ja kuludele

Sihtrühm: TA-asutused

Mõju avaldumise sagedus ja ulatus: Asutus (kompetentsikeskus) ehitatakse võimalikult palju üles juba olemasolevale taristule ja kompetentsile (DataCite Eesti, teadusraamatukogud, ETAIS jt). Avatud teaduse eesmärkide saavutamist toetavad ka TA-asutuste repositooriumid ning andmete ja töövoogudega seotud taristud (NATARC, Eesti Keeleressursside Keskus, eVaramu). Muudatus on positiivne, kuna tagab suurema süsteemsuse olemasolevate taristute ja kompetentsi kasutamise ning uue loomise vajaduste osas. Ebasoovitavate mõjude risk on, et TA-asutused ei jõua kokkuleppele, milliseid repositooriume kasutada ning mis tingimustel, ning ehitavad üles oma repositooriumid. Mõju avaldumise sagedus on keskmine, kuna mõjutab TA asutuste käitumist ja töökorraldust. Mõju avaldumise sagedus on keskmine, kuna loodavat repositooriumi kasutatakse regulaarselt. Kokkuvõttes on muudatuse mõju sihtrühma jaoks oluline.

12. Muudatuste koondmõju ettevõtete ja/või kodanike halduskoormusele

Muudatused teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduses ei avalda olulist mõju ettevõtete ja kodanike halduskoormusele.

13. Muudatuste rakendamise seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse eeldatavad kulud ja tulud

Riigi poolt eraldatakse teadus- ja arendustegevuseks vastavalt kokkuleppele 1% SKP-st ning muudatuste sisseviimine seadusesse riigi kulusid ei mõjuta. Kuna seaduse muutmisega kaasajastatakse teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni üldist korraldust, sealhulgas rahastamise korraldust, võib eeldada, et seaduse muutmine aitab kaasa ühiskonna ja majanduse teadmistepõhisemaks muutumisele ning sellest tulenevale suuremale lisandväärtusele.

14. Edasine mõjude analüüs

Seaduse muutmise kavandamisel on tuginetud olulistele hiljutistele analüüsidele ja uuringutele. Vajadusel on edasine analüüs planeeritud seaduseelnõu koostamise käigus peale käesolevale väljatöötamiskavatsusele arvamuste ja tagasiside saamist. Tagasiside aitab kaasa muudatuste fookuse täpsustamisele ja seeläbi võimaldab täpsemat analüüsi.

VI. Kavandatav õiguslik regulatsioon ja selle väljatöötamise tegevuskava

15. Valitav lahendus		
Teadus- ja arendustegevuse korralduse seadus uue terviktekstina		
15.1. Töötatakse välja uus tervikseadus	jah	15.2. Muudatused tehakse senise seaduse struktuuris
15.3 Selgitus	Seaduse kehtiv reguleerimisala ja kasutatavad mõisted on vananenud, otstarbekuse ja selguse huvides on vajalik uue seaduse tervikteksti loomine. Kooskõlas hea õigusloome ja normitehnika eeskirja ning normitehnika käsiraamatuga, on vajalik kaasaegse eelnõu väljatöötamine. Seaduseelnõu peab sisaldama valdkonna reguleerimist vajavate õigussuhete selgeid ja seaduse vahetu kohaldatavuse huvides piisavalt üksikasjalikke regulatsioone, mida arvestades planeeritavat teadus- arendustegevuse korraldust, vana seaduse teksti kohendades, lahendada pole võimalik.	
16. Puudutatud ja muudetavad õigusaktid		
TAKSi muudatuse raames on kokkupuutekohad nt järgmiste seadustega: kõrgharidusseadus, ülikoolide seadused (6 tk), Keemilise ja Bioloogilise Füüsika Instituudi seadus, Eesti Teaduste Akadeemia seadus, haldusmenetluse seadus, isikuandmete kaitse seadus, autoriõiguse seadus, asendustäitmise ja sunniraha seadus, välismaalaste seadus, atmosfääriõhu kaitse seadus, riigihangete seadus, järgmise perioodi struktuuritoetuse seadus, narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ning nende lähteainete seadus, söödaseadus, maakatastriseadus, kinnisasja avalikes huvides omandamise seadus, loomatauditõrje seadus, taimekaitse seadus, muinsuskaitse seadus, tulumaksuseadus, alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seadus, riigilõivuseadus, Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seadus, muuseumiseadus, keeleseadus, tervishoiuteenuste korraldamise seadus, erakooliseadus, jäätmeseadus, looduskaitse seadus, riigivaraseadus, Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seadus jm ning erineva Euroopa Liidu regulatsiooniga.		
17. Edasine kaasamise plaan – keda, millal ja kuidas kaasatakse		
VTK kooskõlastamine juuni-juuli 2021, vajadusel tööruhmade töö august-oktoober 2021.		
18. Põhjaliku mõjuanalüüsi toimumise aeg		
Vajadusel juuli-oktoober 2021		

19. Eeldatav kontseptsiooni (HÕNTE § 1 lg 3) valmimise ja kooskõlastamisele saatmise aeg (kui järgmise sammuna koostatakse eelnõu kontseptsioon)	Oktoober-detsember 2021
20. Eeldatav eelnõu avaliku konsultatsiooni ja kooskõlastamise aeg	Veebruar-märts 2022
21. Õigusakti eeldatav jõustumise aeg	Jaanuar 2023
22. Vastutavate ametnike nimed ja kontaktandmed	Katrin Pihor, HTM teadusosakonna juhataja, katrin.pihor@hm.ee; Mariann Saaliste, HTM teadusosakonna peaekspert, mariann.saaliste@hm.ee; Raina Loom, HTM õigusosakonna asejuhataja õigusosakonna juhataja ülesannetes, raina.loom@hm.ee.